

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Frida Henkow

Frankrikes utvisning av romer – ett brott mot Europakonventionen?

Examensarbete
30 högskolepoäng

Karol Nowak

Mänskliga rättigheter

HT 2010

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte, frågeställning och avgränsning	6
1.3 Teori och metod	7
1.4 Struktur	7
2 HISTORISK BAKGRUND	8
2.1 Romernas moderna historia	10
2.2 Romernas situation idag	11
2.2.1 Ekonomisk och social situation	11
2.2.2 Romsk migration	12
2.2.3 Diskriminering	14
2.3 Analys	14
3 FRANKRIKES UTVISNING AV ROMER	17
4 EUROPAKONVENTIONEN	19
4.1 Staternas egna tolkningsutrymme	19
4.2 Förhållandet till EU	20
4.3 Europaparlamentets resolution	21
4.4 Utvisning	22
4.4.1 Analys	25
4.5 Rätten att röra sig fritt	26
4.5.1 Inskränkningar i rörelsefriheten	27
4.5.2 Inskränkning i rörelsefriheten eller ett frihetsberövande?	29
4.5.3 Medborgares rättigheter	30
4.5.4 Analys	31

4.6 Rätten till hem	33
4.6.1 Hur långt sträcker sig rätten till hem?	35
4.6.2 Romers rätt till bostad	37
4.6.3 Analys	38
4.7 Diskrimineringsförbudet	40
4.7.1 Lika fall	42
4.7.2 Objektiv grund	43
4.7.3 Minoritetsskydd	45
4.7.4 Diskriminering av rätten till bostad	45
4.7.5 Förstörelse av bostäder	47
4.7.6 Analys	48
5. SLUTSATS	50
5.1 Framtiden	51
5.3 Slutord	52
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	54
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	56

Summary

This study deals with France's expulsion of Romanies during August 2010 and how they relate to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The focus is primarily on the European Convention's protection against expulsion, the freedom of movement, the right to respect for home and the freedom from discrimination. The study has also resulted in a deeper examining and analysis of the fundamental rights for non-citizens in Europe.

Non-citizens' rights exists today largely thanks to the international law and the human rights emergence. Still obtains the fact that a citizen receives a greater protection of civil and political rights. Sovereignty adduces to be the reason. It may be questioned whether that is the truth and experts of international law mean to say that the sovereignty from the beginning not meant to be an excuse to reject aliens.

The Romanies are by now the largest minority population in Europe and has been exposed to different ways of discrimination and exclusion for a long time. The fact that the population of the Romanies to a large extent is paperless means that the Romanies as an ethnic group, more than others, is being affected by the frail protection of non-citizens.

The result of this study is that France's expulsion of Romanies is in violation of the European Convention. They violate the prohibition of collective expulsions and possibly also the prohibition of discrimination. It remains to be seen whether the European Court of Human Rights will make the same judgment.

Sammanfattning

Denna studie behandlar Frankrikes utvisningar av romer under augusti 2010 och hur de förhåller sig till den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Fokus läggs framförallt på Europakonventionens skydd mot utvisningar, rätten till rörelsefrihet, rätten till respekt för hem och förbudet mot diskriminering. Studien har även resulterat i en djupare granskning och analys av icke-medborgares rättigheter.

Icke medborgares rättigheter existerar idag mycket tack vare folkrätten och de mänskliga rättigheternas framväxt. Fortfarande erhåller man dock som medborgare i ett land ett mycket mer omfattande skydd. Suveränitetsprincipen framförs ofta som skälet bakom detta. Det ifrågasätts dock allt mer av experter inom den internationella rätten som menar att suveränitetsbegreppet inte från början innebar någon rätt att avvisa utlänningar.

Romerna är idag Europas största minoritetsbefolkning och utan tvekan en av de folkgrupper som genom tiderna har fått utstå mest i form av diskriminering och utanförskap. Att en stor del av den romska befolkningen i Europa är papperslösa innebär också att romer är en folkgrupp som träffas mycket hårt av icke medborgares svaga skydd.

Resultatet av denna studie är att Frankrikes utvisningar av romer strider mot Europakonventionen. De strider mot förbudet om kollektiva utvisningar och möjligen också mot förbudet om diskriminering. Det återstår att se huruvida Europadomstolen kommer att göra samma bedömning.

Förord

Så har det blivit dags även för mig att lämna in min examensuppsats och att lämna Juridicum. En plats där jag har tillbringat otroligt mycket tid de senaste åren och man kan minst sagt säga att jag känner mig hemma där. Jag kommer att sakna mina underbara vänner och cafeterians goda bakverk. Min studietid i Lund blev bättre än jag någonsin kunnat önska mig. Jag vill tacka alla Er som bidragit till denna fantastiska epok.

Jag vill även ta tillfället i akt att tacka min handledare Karol Nowak, universitetslektor på Raoul Wallenberg Institutet, för intressanta synpunkter på min uppsats samt ett otroligt engagemang. Jag vill också tacka min mentor Helena Sjöholm, associate på Mannheimer Swartling, Malmö, som har kommit med ovärderliga tips och hjälp tidigare under min studietid.

Med dessa ord avslutas åtta terminer av studier. Nu väntar en utbytestermin på University of Sydney och sen förhoppningsvis notarietjänstgöring i Stockholms tingsrätt. Sedan får vi se vart vägen bär mig.

Lund i januari 2011

Frida Henkow

Förkortningar

ERTF	European Roma and Travellers Forum
EU	Europeiska Unionen
Europakonventionen	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
FN	Förenta Nationerna
FRA	Fundamental Rights Agency
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
IRU	International Romani Union
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
OSSE	Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa
Prop.	Proposition
SOU	Statens Offentliga Utredningar
UNHRC	United Nations Human Rights Council

1 Inledning

1.1 Introduktion

”Det är pinsamt att EU alltid kritiserar brott mot de mänskliga rättigheterna i andra delar av världen, men har så svårt för att städa på sin egen bakgård och vara självkritiska.”¹

I slutet av juli 2010 beordrade Frankrikes president, Nicolas Sarkozy, rivningen av 300 romska läger i Frankrike. Romerna skulle utvisas på grund av att de genom sitt leverne ansågs ha orsakat ordningsproblem.² Frankrikes premiärminister förnekade att det skulle vara fråga om diskriminering av den romska befolkningen. Han menade att det bara var ett konstaterande av det problem som är knutet till principen om den fria rörligheten och gränsöppningen mellan länderna i Europa. Han påstod också att det inom den franska polisen skulle finnas statistik som skulle bekräfta det faktum att romerna utgör ett hot mot säkerheten i landet, nämligen att 15 procent av ungdomsbrotten i Paris begås av unga rumäner. Vidare framhöll premiärministern att romernas nomadiska livsstil inte är anpassad till vår tids samhälle.³

”Det finns framförallt två orsaker bakom beslutet. För det första har vi märkt av en betydande ökning av romska invandrare i Frankrike, kanske på grund av att andra europeiska länder har fört en obevekligare invandrapolitik mot romer. För det andra bestämde vi oss för att få ett slut på det förhållande som varat mycket länge, det vill säga att stora mängder mark ockuperas illegalt. Så vi beslutade oss för att genomföra en mer systematisk policy för avlägsnanden av dess olagliga läger.”⁴

Den franska regeringens politik har varit föremål för stor kritik från politiker och människorättsorganisationer världen över. Jämförelser har gjorts med förföljelserna under andra världskriget. Den franska migrationsministern, Eric Besson, har till sitt försvar framhållit: ”Jag skulle verkligen vilja få ett

---

¹ Kommenterade EU-parlamentarikern Cecilia Wikström, Dagens nyheter hemsida: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/franska-utvisningar-av-romer-fordoms-1.1167705>. Hämtat den 17 november 2010.

² Hufvudstadsbladets hemsida: <http://www.hbl.fi/text/utrikes/2010/8/18/w50861.php>. Hämtat den 17 november 2010.

³ Franska regeringens hemsida: <http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/interview-du-premier-ministre-sur-france-inter>. Hämtat den 20 december 2010.

⁴ Sade Frankrikes Premiärminister François Fillon i en intervju med den franska radiokanalen France Inter, hämtat från Franska regeringens hemsida: <http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/interview-du-premier-ministre-sur-france-inter>, den 20 december 2010.

slut på de här liknelserna. Folk förhörs, deras identiteter kontrolleras och vi erbjuder dem pengar för att återvända till sitt ursprungsland.”⁵

Att de kollektiva utvisningarna har väckt så stor uppmärksamhet är föga förvånande. Inte minst då de ackompanjerats av en fördomsfull retorik som drabbat alla romer, inklusive dem med franskt medborgarskap. Organ inom såväl EU som Europarådet och FN har kritiserat den franska regeringens politik.⁶

”Den franska regeringen har gjort misstaget att inte skilja på gruppen av romska immigranter i stort och på de få som gjort sig skyldiga till brott”, uttalade Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter, Thomas Hammarberg.⁷

EU uppmanade Frankrike att hålla sig till unionens regler om den fria rörligheten och att respektera EU-medborgares rättigheter.⁸ Trots detta fortsatte utvisningarna.

Frankrikes utvisningar av romer används i denna studie som ett exempel för att visa hur romer idag behandlas i Europa. Frankrike är inte ensam om att tvångsutvisa romer. Efter Kosovos självständighetsförklaring såg flera länder inom EU en möjlighet att bli av med sina romska asylsökande.⁹

1.2 Syfte, frågeställning och avgränsning

Syftet med denna studie har varit att granska Frankrikes utvisningar av romer och studera hur de förhåller sig till Europakonventionen. Detta har även resulterat i en djupare granskning och analys av icke-medborgares rättigheter.

Jag har valt att genomföra studien ur ett människorättsperspektiv, inte minst på grund av mitt personliga intresse för mänskliga rättigheter men även då jag anser att dessa frågor inte har uppmärksammats tillräckligt mycket. Jag har således valt att i stort sett bortse från de EU-rättsliga regleringarna. Jag har i princip begränsat mig till de mänskliga rättigheter som stadgas i Europakonventionen. Jag har dock, när helst jag funnit det nödvändigt, valt att beskriva andra regleringar inom den internationella rätten.

---

⁵ Hufvudstadsbladets hemsida: <http://www.hbl.fi/text/utrikes/2010/8/18/w50861.php>. Hämtat den 17 november 2010.

⁶ Dagens nyheter hemsida: <http://www.dn.se/debatt/romer-ska-ha-samma-ratt-som-ovriga-eu-medborgare-1.1164716>. Hämtat den 17 november.

⁷ Dagens nyheter hemsida: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/franska-utvisningar-av-romer-fordoms-1.1167705>. Hämtat den 17 november.

⁸ Hufvudstadsbladets hemsida: <http://www.hbl.fi/text/utrikes/2010/8/18/w50861.php>. Hämtat den 17 november.

⁹ Cederberg, *Född fördömd*, s. 171 f.

Min huvudfrågeställning lyder:

- Utgör Frankrikes utvisning av romer ett brott mot Europakonventionen?

För att besvara denna fråga har jag valt följande underliggande frågeställningar:

1. Vad finns det för begränsningar i Europakonventionen beträffande utvisningar?
2. Innebär Frankrikes utvisning av romer en kränkning av den personliga rörelsefriheten i Europakonventionen?
3. Innebär Frankrikes utvisning av romer en kränkning av rätten till respekt för hem i Europakonventionen?
4. Har Frankrike genom sina utvisningar av romer brutit mot diskrimineringsförbudet i Europakonventionen?

1.3 Teori och metod

Resultatet av denna studie har nåtts genom användandet av den traditionella juridiska metoden, det vill säga den rättsdogmatiska metoden. Den rättsdogmatiska metoden går ut på att utreda och systematisera gällande rätt, förtydliga hur de enskilda rättskällorna förhåller sig till varandra på det aktuella området samt att sammanjämka till synes oförenliga ståndpunkter. Jag har i denna studie framförallt studerat doktrin och rättspraxis från Europadomstolen.

1.4 Struktur

Studien inleds med ett kapitel som behandlar romernas historiska bakgrund och nutida situation (kap. 2). Därefter följer ett avsnitt om Frankrikes utvisning av romer (kap. 3). Sedan behandlas Europakonventionen i det kapitel som upptar större delen av studien (kap. 4) och som är uppdelat i staternas egna tolkningsutrymme (4.1), förhållandet till EU (4.2), Europaparlamentets resolution (4.3), utvisning (4.4), rätten att röra sig fritt (4.5), rätten till hem (4.6) och slutligen diskrimineringsförbudet (4.7). Studien avslutas med ett slutsatsavsnitt (kap. 5).

2 Historisk bakgrund

Romer är en folkgrupp som tidigare kallades för bland annat zigenare, gypsies eller resande och utgör en etnisk minoritet i de länder där de lever. Själva föredrar många att kallas romer och därför har jag uteslutande använt mig av det begreppet i denna studie.¹⁰ Av världens 20 miljoner romer finns 12 – 15 miljoner i Europa.¹¹ Romerna kom ursprungligen från Indien och observerades på Europas fastland första gången 1322 på Kreta.¹² Det var möjligen där de fick namnet zigenare, från nygrekiskans *atsinganos*, som betyder ungefär ”de som inte vill ha kontakt med någon”. I Europa bosatte sig romerna i framförallt Ungern, Rumänien, Slovakien, Bulgarien och före detta Jugoslavien.¹³

Huruvida en person ska anses vara rom eller inte, och därmed ingå i gruppen nationella minoriteter, bygger på självidentifikationsprincipen. Principen innebär att det är den enskilde som uttrycker sin vilja att tillhöra gruppen. Den romska befolkningen i Västeuropa har ökat starkt de senaste femton åren på grund av flyktingströmmar från forna Jugoslavien och den fria rörligheten mellan EU:s medlemsländer.¹⁴

Den teori som allt fler av dagens forskare ansluter sig till är att det romska folket uppstod inom den från början multi-etniska hinduiska armén och att det var inom denna som romernas identitet utformades och deras språk utvecklades.¹⁵

På 1000-talet pågick en rad olika muslimska erövringskrig i stora delar av Asien. I Indien samlade de hotade inhemska kungadömena en stor hinduisk armé, som rekryterade soldater från olika folkslag i regionen. En sådan armé kunde bestå i hundratals år och liknade ett eget samhälle. Armén var en politisk enhet utan territorium där vapen garanterade makten och sammanhållningen.¹⁶

I Anatolien (den halvö i sydvästra Asien som upptar större delen av Turkiet), fanns det små furstendömen som var styrda av armeniska furstar som sökte allierade i sin försvarskamp mot muslimernas angrepp. Den hinduiska armén, som redan hade flytt från Indien, stannade till i Anatolien

---

¹⁰ Cederberg, *Född fördömd*, s. 14.

¹¹ Nationalencyklopedin på Internet:

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/kort/romer>. Hämtat den 10 november 2010.

¹² Nationalencyklopedin på Internet:

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/romer/ursprung-och-%C3%A4ldre-historia>. Hämtat den 10 november 2010.

¹³ Nationalencyklopedin på Internet:

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/romer/romernas-ankomst-till-europa>. Hämtat den 10 november 2010.

¹⁴ SOU 2010:55, s. 116.

¹⁵ Cederberg, *Född fördömd*, s. 18.

¹⁶ Ibid.

och hjälpte till att försvara de små furstendömena där. Men de muslimska arméerna var mycket framgångsrika och år 1071 var det år då porten till Anatolien föll för muslimerna. Romerna hade då redan börjat att bege sig till Balkan.¹⁷

Under 1300-talet anlände många romer till Valakiet och Moldavien, områden som idag ligger i Rumänien och det ex-sovjetiska Moldavien. Detta skulle bli en av de mest plågsamma perioder i romernas europeiska historia. Romerna var mycket duktiga på att smida metall, att utöva läkekonst samt att spela musik och blev för detta mycket uppskattade. Feodalherrarna var därför angelägna om att knyta dessa specialister till sig och romerna fick snart restriktioner samt bands vid de gods eller kloster där de verkade. Inledningsvis handlade det om en romsk skatteplikt som gick till olika furstar och feodalherrar, men det blev efter hand snarare en fråga om livegenskap. Romerna tvingades systematiskt att bli slavar under slottsherrar och munkar och hamnade således i europeiska slavägares våld. Varje herrelös romsk person betraktades på den tiden som statlig egendom.¹⁸

De romska slaverna behandlades ofta mycket illa. Ägaren ägde rätt att misshandla eller spärra in dem, men gavs inte uttrycklig tillåtelse att döda dem. Att vara slavägare i Rumänien innebar en stor social prestige. Det skulle dröja ända till år 1856 innan slaveriet i Östeuropa upphävdes.¹⁹

Andra romska grupper hade på sin vandring i stället nått Västeuropa och precis som i de östeuropeiska länderna blev de till en början bemötta med väldig uppskattning. Det skulle dock inte heller här dröja länge innan de blev misstrodda. Under digerdöden var det romerna som anklagades för att ligga bakom spridningen av böldpesten. Man trodde att de genom sin spådomskonst kunde nedkalla olyckor.²⁰

På 1500-talet hårdnade attityderna än mer i Västeuropa då härskarna ville skapa etniskt enhetliga stater. Främmande folkslag och grupper skulle därför rensas ut. I land efter land infördes lagar som ställde romerna utanför lagen och krävde deras fördrivande.²¹

Knappast någonstans i Europa var förföljelserna mot romerna så grym som i de tysktalandena kungarikena. År 1500 förklarades romerna där vara *fågel fria*, vilket innebar att om romer befann sig på annans mark hade ägaren rätt att slå ihjäl dem utan att för den skulle riskera några rättsliga åtgärder. Trots många försök lyckades man dock vare sig utrota eller avlägsna romerna. I stället inleddes försök med tvångsassimilering för att försöka få romerna att försvinna helt som etnisk grupp. Romska barn

---

¹⁷ A.a., s. 19.

¹⁸ A.a., s. 25.

¹⁹ A.a., s. 26 ff.

²⁰ A.a., s. 31 f.

²¹ A.a., s. 32.

omhändertogs då för uppfostran för att avvänjas från sitt romska språk och för att förbjudas från att utöva föräldrarnas sedvänjor.²²

2.1 Romernas moderna historia

Förföljelserna av romer förvärrades betydligt under andra världskriget. Romer var, enligt nazisterna, precis som judar en mindervärdig ras som skulle utrotas. Uppgifterna varierar något men ungefär en och en halv miljoner romer mördades under andra världskriget. Ändå skulle det dröja ända till 1980-talet innan Tyskland erkände att nazisternas folkmord också innefattade romer.²³

Överallt i Östeuropa försvårades romernas situation efter socialismens fall. Den växande nationalismen förde med sig en öppen rasism, som resulterade i diskriminering och förföljelser. I Europas västra delar är det i dag Spanien, Frankrike och Grekland som har de största romska befolkningarna.²⁴

Mellan år 2004 och år 2007 fick EU tolv nya medlemsstater med stora romska minoriteter. EU ställde då som krav för medlemskap att kandidatländernas behandling av romer måste förbättras avsevärt. Efter att länderna fick sina medlemskap har emellertid kraven på de nya medlemsstaterna upphört. Även i många av de äldre medlemsländerna förekommer fortfarande en allvarlig diskriminering av romer och på senare tid har framförallt Italien och Frankrike utmärkt sig.²⁵

EU har dock in i det längsta värjt sig mot att införa överstatliga lagar för att skydda minoriteter i medlemsstaterna. Det har visserligen hållits två toppmöten om romer inom unionen år 2008 och år 2010. Om dessa möten har lett till något resultat i praktiken är tveksamt. Romska frivilligorganisationer har därför ställt allt hårdare krav på att EU ska införa bindande regler för att garantera romernas mänskliga rättigheter.²⁶ Varje gång romernas situation har behandlats i Europaparlamentet eller av Europeiska kommissionen har det hittills bara resulterat i nya utredningar.²⁷

Romerna är idag Europas största minoritet. En av de mest väletablerade fördomarna om romer är att de skulle tycka om att vandra. Detta är dock en myt. Nomadlivet har de flesta romer inte valt frivilligt. Av Europas 10-12 miljoner romer är det idag endast 5- 6 procent som självvalt drar omkring i husvagn. I stället är det ofta myndigheter och grannar som ligger bakom borttvingandet av romer från sina bostäder.²⁸

---

²² A.a., s. 34.

²³ Nationalencyklopedin på Internet, *Romer "lång version"*, *Romernas moderna europeiska historia*, hämtat den 10 november 2010.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Cederberg, *Född fördömd*, s. 10 f.

²⁸ A.a., s. 70.

2.2 Romernas situation idag

2.2.1 Ekonomisk och social situation

Romerna återfinns i det lägsta skiktet av varje europeiskt land beträffande fattigdom och social status. Romska grupper är ekonomiskt sett de mest marginaliserade och exkluderade i Europa överlag, samtidigt som de socialt sett ses som en segregerad underklass som utsätts för omfattande rasism och intolerans.²⁹

Majoriteten av romerna är arbetslösa eller någon form av egenföretagare som försöker försörja sig genom att till exempel tvätta bilar eller sälja rosor. Sysselsättningsgraden är i genomsnitt 22 procentenheter lägre bland romerna än hos majoritetsbefolkningen i de flesta europeiska länder vilket naturligtvis gör att romerna generellt sett har mycket låga inkomstnivåer. Det finns klara indikationer på att detta är resultatet av lång tids diskriminering av romer. Även för de romer som arbetar är diskrimineringen ett problem. De har ofta lägre ersättning och sämre villkor än icke-romer som utför liknande arbetsuppgifter.³⁰

Boendesituationen för romerna är allvarlig. Många romer i Europa bor i undermåliga bostäder, ofta i ghetto-liknande slumområden eller isolerade områden som karaktäriseras av bristande hälso- och sanitetsinstallationer. Avstånden till samhälllig basservice, som grundskolor och hälsocentraler, är långa. Dessutom råder det brist på dokumenterad besittningsrätt till marken och därmed en överhängande risk för avhysning. I Frankrike bor de flesta romska grupper i kåkstäder som saknar tillgång till el och/eller vatten.³¹

Flera europeiska länder har kritiserats av Europarådets kommitté för sociala rättigheter på grund av romernas bristfälliga boendeförhållanden. Europadomstolen har också uttalat att undermåliga boendeförhållanden i vissa fall ska klassificeras som tortyr och omänsklig behandling. Också FN-kommittén mot tortyr har uttryckt liknande åsikter.³²

Bristande besittningsskydd och tvångsavhysningar utgör ett brett problem för romer i hela Europa och utgör ytterligare en kränkning av romers mänskliga rättigheter. Romer som saknar tillgång till andra former av bostäder bygger ofta hus eller skjul utan att söka tillstånd, ofta på allmän eller privat mark som de själva inte äger. 3,6 procent av romerna i sju undersökta länder bor i kåkstäder och nästan 27 procent i andra typer av bristfälliga bostäder.³³

---

²⁹ SOU 2010:55, s. 123.

³⁰ A.a., s. 123 f.

³¹ A.a., s. 124.

³² Ibid.

³³ A.a., s. 125.

Tvångsavhysningar av romer har sedan år 2008, i strid med internationell rätt, förekommit i Bulgarien, Italien, Makedonien, Serbien, Frankrike och Italien. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter har uttalat att dessa tvångsavhysningar utan tvivel strider mot europeisk rättighetslagstiftning.³⁴

Även hälsosituationen är sämre för romerna. Detta är förvisso resultatet av den rådande bostadssituationen, bristen på tillgång till hälsovård, de låga inkomsterna och den dåliga utbildningen. Annorlunda uttryckt, ohälsan är ett direkt resultat av den långtgående marginalisering som romer utsätts för i hela Europa och som leder till att romernas liv förkortas avsevärt.³⁵

Det finns ett betydligt lägre deltagande från de romska barnen i grundskolan jämfört med de icke-romska. I större delen av Europa har de romska barnen en avsevärt lägre utbildningsnivå än genomsnittet. Detta beror oftast på att de romska barnen är institutionellt exkluderade från den allmänna utbildningen, till exempel på grund av att barnen saknar ID-handlingar (i Rumänien) eller att de inte är bofasta eller mantalsskrivna (i Frankrike).³⁶

Ännu värre är att de romska barn som faktiskt går i skolan i många länder i Europa utsätts för etnisk segregation i skolan. Det vill säga de placeras separat i klassrummen, sätts i specialklasser för romska barn eller hänvisas till specialskolor avsedda för barn med inlärningssvårigheter. Detta medför att barnen inte får tillgång till den utbildning som de har rätt till.³⁷

Europas romska befolkning är således utesluten från huvudfåran i utbildningssystemet. Denna politik bidrar till att analfabetismen bland romer fortsätter att vara mycket hög och att romer i Europa fortsätter att i hög grad vara utestängda från arbetsmarknaden.³⁸

2.2.2 Romsk migration

Tvångsutvisningar av romer är resultatet av den bristande hanteringen av romsk migration. I Europarådets och OSSE:s studie om romsk migration i Europa analyseras i vilken utsträckning som romska flyktingars rättigheter respekteras. I studien konstateras att romer är utsatta för diskriminering som asylsökande.³⁹

Sedan urminnes tider har en motsättning funnits mellan en bofast jordbrukande befolkning och en nomadiserande herdebefolkning. Bofasta bönder har under årtusenden trängt undan nomadiserande herdefolk från bördiga marker till bergstrakter som inte lämpat sig för jordbruk. Detta är

---

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ A.a., s. 126.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ A.a., s. 128.

inget regionalt fenomen utan har skett på ett flertal platser runt om i världen. McVeigh, en amerikansk militär och högerextremist, var av uppfattningen att föreställningen om bofasthetens moraliska överlägsenhet ligger till grund för den antinomadism som finns bakom den historiska antiziganismen.⁴⁰

Historiskt sett har romerna av olika skäl fört en nomadiserande livsstil. De som romer som flyttar i dag gör det av samma skäl som andra, det vill säga flyr politisk oro eller söker bättre ekonomiska levnadsvillkor.⁴¹ Romska migration i Europa handlar om tre eller fyra skilda rörelser. Romer som flytt undan kriget och förföljelserna i det forna Jugoslavien, europeiska romer som söker asyl utanför Europa, permanent inomeuropeisk migration av socioekonomiska skäl och mer säsongsbetonad sådan.⁴²

Den romska inomeuropeiska migrationen ökade efter EU:s utvidgning för tio år sedan. Romerna kan genom utnyttjandet av rörelsefriheten välja att bosätta sig i andra länder än i dem där fattigdomen och antiziganismen är som störst. Möjligheten att försörja sig är den enskilt viktigaste faktorn bakom romsk migration.⁴³

EU:s direktiv om fri rörlighet innebär att alla EU-medborgare har rätt till fri rörlighet mellan medlemsländerna. Efter de inledande tre månaderna måste man dock kunna bevisa att man har arbete eller försörjning. Detta är ofta svårare för romer än för andra, huvudsakligen beroende på svårigheten att hitta arbete på en starkt diskriminerande arbetsmarknad.⁴⁴

Ett allvarligt hot mot romers möjlighet att få tillgång till sina rättigheter är den så kallade papperslösheten, vilken hindrar deras tillgång till grundläggande rättigheter så som sjukvård och utbildning. Många romer saknar idag ID-kort, pass, papper på uppehållstillstånd eller bevis på sjukförsäkring. Tusentals romer saknar helt bevis på att de existerar då deras föräldrar inte lyckades få ut något födelsebevis när de föddes. Av dem som migrerat till nya länder i Europa har alla inte lyckats erhålla något formellt uppehållstillstånd.⁴⁵

Att vara papperslös innebär att leva helt utan grundläggande socialt skydd. Att romerna i Europa skulle vara drabbade är inte någon nyhet utan kan följas långt tillbaka i historien. Enligt den europeiska sociala stadgan har alla medlemsstater en skyldighet att identifiera omfattningen av sårbara grupper utanförskap, något som utförts i en alldeles för liten omfattning.⁴⁶

Rätten till nationalitet är en grundläggande mänsklig rättighet och försvinner inte papperslösheten riskerar romernas utanförskap att förlöpa. Europarådet

---

⁴⁰ A.a., s. 174.

⁴¹ A.a., s. 115.

⁴² A.a., s. 127.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ A.a., s. 128 f.

⁴⁵ A.a., s. 131.

⁴⁶ Ibid.

har aktivt drivit på att alla medlemsländer ska avskaffa såväl de facto som de jure statslösheten för romer och garantera dem en nationalitet i enlighet med den europeiska konventionen på området.⁴⁷ Europarådets konvention om nationalitet, som antogs år 1997, föreskriver alla enskildas rätt till nationalitet. Ett barn som föds i en medlemsstat har rätt att erhålla medborgarskap där, om det inte automatiskt har erhållit medborgarskap i en annan medlemsstat.⁴⁸

2.2.3 Diskriminering

Länge har stater anfört att problemen med romsk integration skulle bottna i förhållandena i den romska kulturen, det romska försörjningssättet och den romska livsföringen. Stater har aldrig tidigare uttalat att problemen skulle kunna ha sin grund i majoritetssamhällets förhållningssätt. Idag erkänns romer som en etnisk minoritet och större förståelse finns numera för att romer har varit utsatta för en omfattande, systematisk och strukturell diskriminering.⁴⁹

EU-organet Fundamental Rights Agency (FRA) har konstaterat att romer är den grupp som är mest sårbar för diskriminering och för etniskt motiverade brott i Europa. En av fem romer har varit utsatt för ett rasistiskt motiverat brott som våld eller överfall. Då många romer har upplevt att myndigheterna har behandlat dem illa har detta medfört att de tappat förtroendet för myndigheterna. Detta har inneburit att majoriteten av brotten inte har blivit anmälda. Mellan 65 – 100 procent av de tillfrågade romerna saknade förtroende för polisen och rättsväsendet i stort. Andra undersökningar har visat på låg kunskap hos romer om sina rättigheter.⁵⁰

Det råder mycket negativa uppfattningar om romer bland de europeiska invånarna. I en undersökning svarade en fjärdedel av alla européer att de var obekväma med att ha romer boende som grannar. Endast 6 procent sade sig vara obekväma med en granne från någon annan etnisk grupp.⁵¹

Slutsatsen av all information som redovisats ovan kan inte vara annat än att det fortfarande pågår en långtgående och strukturell antiziganistisk diskriminering av romer runtom i Europa.⁵²

2.3 Analys

”Ett lands behandling av dess romska befolkning är ett lackmustest för det civila samhället och dess demokrati.”⁵³

---

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ A.a., s. 149.

⁴⁹ A.a., s. 176 f.

⁵⁰ A.a., s. 149.

⁵¹ A.a., s. 129 f.

⁵² A.a., s. 130.

Här i Europa lever ett folk som har bott här i tusen år men som vi fortfarande varken vill kännas vid eller lära känna.⁵⁴ Vi accepterar att de utsätts för en behandling som vi aldrig skulle tillåta att någon annan folkgrupp utsattes för. Olikbehandlingen av romer godtas i större omfattning än annan diskriminering och får därför aldrig den uppmärksamhet som den behöver.

Romer utrotades likt judar under andra världskriget. Ändå förknippar de flesta än i dag förintelsen med judar. Kanske är det inte så egendomligt då åtskilliga av de åtgärder som vidtogs mot romer aldrig sattes på pränt. Det ansågs inte nödvändigt. För den ariska rasen var romerna ofarliga fiender, eftersom de inte hade något inflytande i samhället. Dessutom ansågs de redan vara samhällets paria och befolkningen behövde således inte upplysas om att zigenare var mindre värda än ariska tyskar. Det var dock ändå viktigt att hålla efter dem då de sedan länge hade identifierats som landstrykare och kriminella.⁵⁵

Inför EU:s utvidgning påmindes de europeiska politikerna om romernas utsatta situation i de blivande medlemsländerna. Detta resulterade i att panik utbröt i medierna. En ny folkvandring av Öst- och Centraleuropas romer, som också de skulle bli EU-medborgare, befarades.⁵⁶

Utvidgningen av EU medförde som väntat en ökad romsk inomeuropeisk migration. En följd av detta är att tvångsvräkningar av romer blivit allt vanligare i Europa under de senaste åren. I oräkneliga länder river myndigheterna romska bosättningar utan förvarning och utan att erbjuda romerna andra bostäder. Åtskilliga tusen romer har förlorat sina bostäder de senaste tio åren. Dessa kränkningar av romernas mänskliga rättigheter redovisas alldeles för sällan i medierna.⁵⁷

För att romernas situation ska kunna förbättras krävs det, förutom att den måste uppmärksammas, att man kommer till rätta med problematiken kring papperslösheten. FN beräknar att 12 miljoner människor i världen i dag är statslösa. Flyktingläger runt om i världen huserar stora mängder av dem. I Europa beräknas det finnas 640 000 statslösa. Detta är ett dolt och försummat problem som inte minst drabbar romerna i Europa.⁵⁸

En orsak bakom den stora papperslösheten hos romer är att de som tidigare varit jugoslaviska medborgare i och med upplösningen av Jugoslavien blev statslösa. Enskilda som då underlät att söka medborgarskap i den nya staten

---

⁵³ SOU 2010:55, s. 17, Så tolkar Nyamko Sabuni Vaclav Havel i ett tal vid invigningen av utställningen *Förintelsen och romerna* på etnografiska museet den 24 januari 2008.

⁵⁴ Cederberg, *Född fördömd*, s. 9.

⁵⁵ A.a., s. 82 f.

⁵⁶ A.a., s. 11.

⁵⁷ A.a., s. 178.

⁵⁸ A.a., s. 181.

ströks inom en viss tid ur registren. Vidare har åtskilliga romer som valt att flytta utomlands förlorat sina medborgarskap i födelselandet.⁵⁹

Den romska världsorganisationen, International Romani Union (IRU), har föreslagit att man ska inrätta ett EU-medborgarskap. Man menar att statskonceptet är förlegat och att nationalismen ofta har lett till förföljelser och krig. Ett annat förslag är att man ska börja utfärda romska pass. Det senare förslaget har dock väckt stor kritik från åtskilliga romer.⁶⁰

I Strasbourg finns sedan 2004 European Roma and Travellers Forum (ERTF) i nära samarbete med Europarådet. Medlemmarna väljs från nationella och internationella romska organisationer i hela Europa. ERTF betraktar sig som den enda legitima representationen och demokratiska företrädaren för romerna i Europa.⁶¹

Hösten 2009 lade man fram ett förslag om en deklaration om mänskliga rättigheter för romer, *Charter on the Rights of the Roma*, som skickades på remiss till alla organisationens medlemsorganisationer.⁶² Deklarationen innebär att romer i hela Europa ska erkännas som en nationell minoritet utan egen stat. Deklarationen stadgar vidare att alla romer ska ha rätt till medborgarskap, socialt liv, tillgång till skolgång och offentlig sjukvård samt skydd mot förtal och fördomar. Romerna ska även ha rätt till frihet, fred och säkerhet och de får aldrig mer utsättas för tvångssteriliseringar, exproprieringar, tvångsflyttningar eller tvångsomhändertaganden av deras barn. De får inte heller utsättas för tvångsassimilering eller hot mot sin kultur eller mot sitt språk.⁶³

Hur länge ska EU och andra organ fortsätta att utreda frågan om romerna? Hur många hundra år till ska det dröja innan romerna erkänns som fullvärdiga EU-medborgare och ges samma rättigheter som alla andra? Vi måste äntligen erkänna romerna som ett folk i Europa, den största europeiska minoriteten utan land. Kanske är de som gränsgångare, med sin mångskiftande erfarenhet från de flesta av Europas länder, ”de enda sanna européerna”, som Nobelpristagaren Günter Grass har kallat dem.⁶⁴

Det är vår allas skyldighet att lära känna romernas historia liksom att granska våra egna fördomar. Miljoner människor i Europa är födda fördömda. Det är ett europeiskt dilemma.⁶⁵

---

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ A.a., s. 202.

⁶¹ A.a., s. 204.

⁶² Ibid.

⁶³ A.a., s. 205.

⁶⁴ A.a., s. 11.

⁶⁵ Ibid.

3 Frankrikes utvisning av romer

Den franska regeringen samlades den 28 juli 2010 för att diskutera “de problem som vissa romer förorsakat genom sitt uppförande”. På mötet beslöts att de 300 läger som beboddes av romer, vilka skulle ha upprättats i strid med gällande bestämmelser, skulle stängas ner inom tre månader. Romerna skulle med chartrade plan återsändas till sina ursprungsländer, i huvudsak till Rumänien och Bulgarien.⁶⁶

I slutet av juli 2010 beordrade således Frankrikes president, Nicolas Sarkozy, rivningen av 300 romska läger i Frankrike. Romerna skulle utvisas på grund av att de genom sitt leverne ansågs ha orsakat ordningsproblem.⁶⁷ Utvisningarna var en del i det åtgärdsprogram mot kriminalitet som president Sarkozy hade lanserat.⁶⁸

Frankrike menar att de utvisade romerna varit ordningsstörande, men enligt kritiker döms romerna som grupp. ”Något sjukt skär tvärs genom Europas länder – romer blir kollektivt behandlade och går därmed miste om rättssamhällets grundläggande principer”, sade Maria Leissner, ordförande för den svenska regeringens delegation för romska frågor.⁶⁹

Frankrikes regering har som motivering till utvisningarna anfört att det skulle finnas kopplingar mellan romer och brottslighet.⁷⁰ Enligt den franska regeringen skulle de utvisade romerna ha varit ett *hot mot den allmänna ordningen*. Förvaltningsdomstolen i Lille underkände ett utvisningsbeslut gällande sju romer, då man ansåg att myndigheterna inte kunde påvisa att de var ett hot mot den allmänna ordningen.⁷¹

De franska myndigheterna påstod vidare att utvisningarna gjorts på frivillig och humanitär grund. FN:s kommitté mot rasdiskriminering var dock av en annan uppfattning och menade att vissa romer som utvisats varken hade gett sitt fria samtycke eller insett sina rättigheter. En del av dem som utvisades har förklarat att de hotats med att frihetsberövas eller tvångsförvisas om de motsatte sig utvisningen.⁷²

---

⁶⁶ Europaparlamentets hemsida: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0503+0+DOC+XML+V0//SV>, Europaparlamentets resolution om utvisning av romer. Hämtat den 23 november 2010.

⁶⁷ Hufvudstadsbladets hemsida: <http://www.hbl.fi/text/utrikes/2010/8/18/w50861.php>. Hämtat den 17 november 2010.

⁶⁸ Dagens Nyheters hemsida: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/frankrike-inleder-utvisning-av-romer>. Hämtat den 26 januari 2011.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Franska regeringens hemsida: <http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/interview-du-premier-ministre-sur-france-inter>. Hämtat den 20 december 2010.

⁷¹ Ibid.

⁷² Europaparlamentets hemsida: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0503+0+DOC+XML+V0//SV>, Europaparlamentets resolution om utvisning av romer. Hämtat den 23 november 2010.

Frankrikes premiärminister förnekade att utvisningarna skulle vittna om diskriminering av den romska befolkningen. Han påstod att det bara var ett konstaterande av det problem som är knutet till principen om den fria rörligheten och gränsöppningen mellan länderna i Europa. Enligt premiärministern fanns det framförallt två orsaker bakom beslutet. För det första hade invandringen av romer under den senaste tiden ökat betydligt och för det andra fanns det ett behov av att sätta stopp för de stora mängder mark som hade ockuperats illegalt.⁷³

Idag bor det ca 400 000 romer i Frankrike. Av dem innehar 95 procent franskt medborgarskap vilket innebär att de inte kan utvisas. Frankrike har de senaste åren utvisat ett åtskilligt antal romer. Under 2009 utvisades nästan 10 000 romer och hittills har över 8 000 romer utvisats under 2010. I augusti 2010 utrymdes 128 läger och 979 romer återsändes från Frankrike till Bulgarien och Rumänien. Av dem som utvisades uppges 828 frivilligt ha lämnat landet medan övriga 151 ska ha återsänts med tvång. Alla som gick med på att lämna landet frivilligt erbjöds ett återresebidrag på 300 euro för vuxna samt 100 euro för barn. De som valde att ta emot återresebidraget tvingades att skriva under en blankett samt att lämna fingeravtryck. Detta för att garantera att de inte skulle kunna erhålla pengar en andra gång om de lyckades återvända till Frankrike.⁷⁴

I Paris den 6 september 2010 samlades inrikesministrarna från Italien, Tyskland, Storbritannien, Spanien, Grekland och Belgien samt Europeiska kommissionen. Tillsammans med Kanada och USA diskuterade man frågor om invandring och fri rörlighet. Italiens inrikesminister tillkännagav sin avsikt att försöka få till stånd striktare unionsbestämmelser för invandring och fri rörlighet, i synnerhet för romer.⁷⁵

---

⁷³ Franska regeringens hemsida: <http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/interview-du-premier-ministre-sur-france-inter>. Hämtat den 20 december 2010.

⁷⁴ Europaparlamentets hemsida: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0503+0+DOC+XML+V0//SV>, *Europaparlamentets resolution om utvisning av romer*. Hämtat den 23 november 2010.

⁷⁵ Ibid.

4 Europakonventionen

Europakonventionen undertecknades år 1950. Konventionen kom till som en direkt reaktion på andra världskrigets fasor och som en reaktion mot de stater som hade åsidosatt principen om alla människors lika värde. Syftet med konventionen var således att stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna och konventionen kom därför att bygga på FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.⁷⁶

Romernas förintelse under andra världskriget har inte uppmärksamats särskilt mycket. Forskning och dokumentation saknas och den romska förintelsen har därför hamnat i historiens utkant. Det händer att man refererar till den som ”den bortglömda förintelsen”.⁷⁷ Det kan vara värt att påpeka att Europakonventionen kom till för att förhindra framtida kränkningar av folkgrupper, såsom till exempel romer.

Frankrike ratificerade Europakonventionen den 3 maj 1974.⁷⁸ Frankrike har också ratificerat Europakonventionens fjärde och sjunde tilläggsprotokoll⁷⁹ men inte det tolfte tilläggsprotokollet.⁸⁰

4.1 Staternas egna tolkningsutrymme

Vilket förhållande råder mellan de nationella myndigheternas tolkningsrätt och Europadomstolens tolkningsrätt? Har Europadomstolen någon rätt att bedöma de franska myndigheternas prövning av huruvida romerna i fråga skulle utvisas?

Att de nationella domstolarna ofta har ett bättre underlag än Europadomstolen för att göra vissa bedömningar, till exempel sådana som grundar sig på bevisvärdering och tillämpning av nationell rätt, förefaller vara naturligt. Förfarandet vid de nationella domstolarna har också vanligen varit utförligt och gett parterna möjlighet att anföra bevis och att rättsligt argumentera för sin sak. När det klagas vid Europadomstolen över att en nationell domstol bedömt bevisningen fel eller kommit till ett oriktigt

---

⁷⁶ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 1 ff.

⁷⁷ SOU 2010:55, s. 515.

⁷⁸ Europarådets hemsida:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=07/01/2011&CL=ENG>. Hämtat den 7 januari 2011.

⁷⁹ Ibid:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=046&CM=10&DF=07/01/2011&CL=ENG>. Hämtat den 7 januari 2011.

⁸⁰ Ibid:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=177&CM=10&DF=07/01/2011&CL=ENG>,

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=117&CM=10&DF=07/01/2011&CL=ENG>. Hämtat den 7 januari 2011.

materiellt avgörande eller utdömt ett alltför högt straff i ett brottmål, blir Europadomstolens svar i allmänhet att den inte är behörig att överpröva frågor av detta slag (den så kallade fjärdeinstansformeln).⁸¹

De nationella domstolarna har också en större kännedom om nationella och lokala tankesätt och vanor eller huruvida nationella intressen har särskild betydelse för ett visst avgörande. Detta betyder att de nationella domstolarna då kan vara bättre lämpade än Europadomstolen att göra den avvägning som behövs i målet. Överväganden av detta slag har resulterat i att Europadomstolen ofta har valt att vara återhållsam i sin överprövning av nationella avgöranden. Domstolen har dock förbehållit sig rätten att ingripa om det nationella avgörandet av någon anledning skulle framstå som felaktigt eller bristfälligt. Saken har uttryckts på så sätt att de nationella domstolarna åtnjuter en viss diskretionär prövningsrätt, en så kallad *margin of appreciation*, och att resultatet av deras prövning ska godtas utom när speciella skäl föreligger.⁸²

4.2 Förhållandet till EU

I debatten om Frankrikes utvisning av romer har de EU-rättsliga regleringarna diskuterats mycket. Kan även EU på något sätt anses vara bundet av Europakonventionen? Har Europakonventionen någon inverkan på de EU-rättsliga regleringarna?

EU är inte part i Europakonventionen. Den är därför inte direkt bindande för EU. Däremot har EU:s medlemsstater tillträtt konventionen och dessa stater har på europeiska organ överlåtit viktiga beslutsfunktioner som också kan beröra enskilda personers mänskliga rättigheter. Europeiska unionens domstol har i många avgöranden förklarat att konventionens principer hör till de för medlemsstaterna gemensamma rättsprinciper som ska respekteras även av gemenskapsorganen. Också i artikel 6:2 Maastrichtfördraget uttrycks att unionen som allmänna principer för gemenskapsrätten ska respektera de grundläggande rättigheter så som dessa garanteras i Europakonventionen.⁸³

Europakonventionen är således vägledande för EU:s verksamhet. Däremot kan inte en enskild person som påstår sig ha fått sina konventionsrättigheter kränkta av ett EU-organ klaga över detta i Europadomstolen. Åtminstone inte i form av ett klagomål riktat mot EU. På sikt är dock tanken att även EU ska tillträda konventionen och i fjortonde tilläggsprotokollet har införts en bestämmelse som tillåter att EU blir konventionspart.⁸⁴ Protokollet, som också innehåller ett flertal bestämmelser som ska underlätta Europadomstolens arbetssituation, förutsätter ratifikation av samtliga

---

⁸¹ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 48.

⁸² Ibid.

⁸³ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 21.

⁸⁴ Ibid.

Europarådets medlemsländer för att det ska träda i kraft. Denna förutsättning är ännu inte uppfylld eftersom en ratifikation från Ryssland fortfarande saknas.⁸⁵

4.3 Europaparlamentets resolution

I Europaparlamentets resolution uttrycks en stor oro över de åtgärder som de franska myndigheterna vidtagit för att få romerna att återvända till sina ursprungsländer. Resolutionen är utfärdad med beaktande av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Parlamentet kräver i resolutionen att de kollektiva utvisningarna av romer omedelbart inställs. Vidare uppmanas kommissionen, rådet och medlemsstaterna att ingripa och ställa samma krav. Det understryks att utvisningarna strider mot EU:s fördrag och lagstiftning, då de innebär diskriminering på grundval av ras och etnisk tillhörighet samt strider mot direktiv 2004/38/EG om fri rörlighet för medborgare och deras familjer i EU. De strider också mot Europakonventionen som förbjuder massutvisning.⁸⁶

Vidare konstateras att utvisningarna träffat just romerna då denna befolkningsgrupp allmänt uppfattas som ett hot mot allmän ordning och säkerhet eller som en börda för det sociala biståndssystemet. Utvisningarna har verkställts inom en ytterst kort tidsperiod och under former som inbegripit offentlig stigmatisering samt tvångs- och skrämsemetoder.⁸⁷ Utvisningarna har inneburit diskriminering mellan unionsmedborgarna. Enligt de rumänska myndigheterna har ingen av de personer som utvisats begått något brott vare sig i Frankrike eller i Rumänien. Detta har också bekräftats av domstolar i Frankrike då dessa har underkänt myndigheternas utvisningsbeslut som grundat sig på *hot mot den allmänna ordningen*.⁸⁸

Europaparlamentet anser vidare att det varit olagligt att ta fingeravtryck på de utvisade romerna. Det strider mot artikel 8 och rätten till skydd av personuppgifter i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Europaparlamentet instämmer också med den syn som Europeiska kommissionens vice ordförande, Viviane Reding, gett uttryck för. Det vill säga att de uttalanden som gjorts i vissa medlemsstater varit liktydiga med öppen diskriminering. Parlamentet tillbakavisar också de yttranden som fällt om att minoriteter och invandrare skulle vara orsaken till den ökade brottsligheten då dessa yttranden bidrar till att romerna stämplas och diskrimineras i ännu större omfattning.⁸⁹

---

⁸⁵ Sveriges delegation vid europarådets hemsida:

http://www.swedenabroad.com/Page_58811.aspx. Hämtat den 27 december 2010.

⁸⁶ Europaparlamentets hemsida: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0503+0+DOC+XML+V0//SV>, *Europaparlamentets resolution om utvisning av romer*. Hämtat den 23 november 2010.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

Europaparlamentet uppmanar de franska myndigheterna att följa de franska lagar som stadgar att alla kommuner som har över 5 000 invånare ska erbjuda områden där *resande romer* lagligen kan slå sig ned. Man påminner också de franska myndigheterna om skyldigheten att garantera alla människor rätt till skälig bostad. Frankrike måste vidare modifiera sin lagstiftning i alla de avseenden där den leder till diskriminering av romer, till exempel kravet på att de måste inneha resetillstånd eller inskränkningarna av deras rösträtt. Europaparlamentet anser också att samtliga medlemsstater bör avskaffa lagar och politik som innebär diskriminering av romer på grund av etnisk tillhörighet.⁹⁰

4.4 Utvisning

Hade Frankrike rätt att utvisa icke-medborgare? Vilka regleringar beträffande utvisning finns det i Europakonventionen? Frankrikes utvisning av romer har fått hård kritik, frågan är dock om utvisningen kan anses strida mot någon av regleringarna beträffande utvisning i konventionen.

Suveränitetsprincipen innebär att det är upp till varje stat att själv bestämma huruvida en person som inte är medborgare ska ges tillträde till staten.⁹¹ Varje stat får själv reglera på vilka villkor som utlänningar ska få vistas i landet. Europakonventionen innehåller ingen bestämmelse som förpliktar en konventionsstat att medge utlänningar inresa eller vistelse på dess territorium.⁹² Utvisning eller avvisning av utlänningar strider inte per se mot konventionens regler men kan under särskilda omständigheter utgöra en sådan behandling som förbjuds av artikel 3 (förbud mot tortyr och annan omänsklig eller förnedrande behandling) eller vara ett brott mot artikel 8 (rätten till respekt för privat- och familjeliv) i konventionen.⁹³

Då en stats beslut om utvisning leder till att en familj splittras kan det vara fråga om ett brott mot artikel 8. För att ta ställning till huruvida så är fallet får man bedöma om inskränkningen är proportionerlig och om den kan anses nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Vid denna bedömning är det statens intresse av att skydda sig mot brottslighet eller begränsa invandringen som bör avvägas mot de enskilda personernas intresse av att leva tillsammans med sin familj.⁹⁴

Oftast när Europadomstolen ska ta ställning till huruvida en utvisning är förenlig med artikel 8 är det fråga om personer som har dömts för brott. Domstolen får då göra en avvägning av framförallt brottets art och svårighetsgrad mot utlänningens familjerelation för att avgöra om åtgärden är proportionerlig. Då det varit fråga om allvarlig brottslighet och kortvarig vistelse i landet har Europadomstolen ofta ansett att utvisningen varit

---

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 503.

⁹² A.a., s. 334.

⁹³ A.a., s. 503.

⁹⁴ A.a., s. 334 f.

förenlig med Europakonventionen. Detta är dock en regel med undantag, vilket fallet *Boultif mot Schweiz* bevisar. Där var det fråga om en algerier som var gift med en schweizisk kvinna och som var bosatt i Schweiz. Mannen hade dömts för bland annat rån och utvisades därför från Schweiz. Europadomstolen konstaterade att trots att han hade dömts för ett allvarligt brott var utvisningen inte proportionerlig. Man ansåg att mannen i flera år efter brottet hade skött sig väl och att omständigheterna talade för att han inte längre utgjorde ett allvarligt hot mot den allmänna ordningen i Schweiz. Dessutom beaktade man det faktum att hans hustru inte kunde förväntas följa med honom till Algeriet.⁹⁵

Kollektiv utvisning av utlänningar förbjuds av artikel 3 i det fjärde tilläggsprotokollet. Artikeln innebär att det är förbjudet att utvisa utlänningar utan individuell prövning av varje särskild individ. I mål *Alibaks med fler mot Nederländerna* förklarade Kommissionen att kollektiv utvisning är en åtgärd varigenom utlänningar som grupp tvingas att lämna ett land. Kollektiv utvisning föreligger dock inte när åtgärden vidtas efter en tillräckligt grundlig objektiv prövning av den särskilda situation i vilken varje person som ingår i gruppen befinner sig.⁹⁶

Vidare förbjuder artikel 3 i det fjärde tilläggsprotokollet utvisning av statens egna medborgare. Bestämmelsen är absolut och undantagslös men avser endast utvisning och inte utlämning för brott. Frågan om regeln kan kringgås genom att man först berövar medborgaren dennes medborgarskap och sedan utvisar personen har berörts i kommentaren, men det saknas ett entydigt svar på frågan.⁹⁷

I artikel 1 i det sjunde tilläggsprotokollet ställs vissa krav på proceduren i utvisningsärenden. Dessa krav är dock inte långtgående och enbart tillämpliga på de som lagligen⁹⁸ befinner sig på en stats territorium. Begreppet *utvisning* är i detta sammanhang ett autonomt begrepp som omfattar olika former av avlägsnande av en utlänning från statens territorium. Det saknar betydelse vilken beteckning avlägsnandet har i varje stats nationella rättssystem. Däremot omfattas inte utlämning till annan stat i och för lagföring eller straffverkställighet i denna stat.⁹⁹

Först och främst måste utvisningen vara laglig, vilket innebär att den ska ha stöd i lag och ha fattats i enlighet med den i lag föreskrivna proceduren för ärenden av detta slag. Utlänningen ska ha rätt att på något stadium av förfarandet framlägga de skäl som talar mot utvisning. Det ska också finnas en möjlighet till omprövning av beslutet. Omprövningen kan ske vid domstol eller vid någon annan appellinstans, och bestämmelsen utesluter inte heller att den myndighet som omprövar ärendet är samma myndighet

---

⁹⁵ Ibid, *Boultif mot Schweiz*, beslut den 5 oktober 2000, Appl. Nr. 54273/00.

⁹⁶ A.a., s. 504, *Alibaks m.fl. mot Nederländerna*, beslut den 16 december 1988, Appl. Nr. 14209/88.

⁹⁷ A.a., s. 503 f.

⁹⁸ Se nedan under 4.5 Rätten att röra sig fritt.

⁹⁹ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 509.

som fattade det ursprungliga utvisningsbeslutet. Utlänningen har också rätt till ett ombud under förfarandet.¹⁰⁰ Det finns inga andra föreskrifter om hur förfarandet ska vara utformat. Ett muntligt inslag kan förekomma, men är inget krav enligt den förevarande artikeln.¹⁰¹

I *Lupsa mot Rumänien* hade en man utvisats med motiveringen att han var ett hot mot den nationella säkerheten. Han hade inte fått information om vilket brott han misstänktes för och inte förrän långt därefter fått ta del av beslutet om utvisning. Domstolen ansåg att han inte ens hade åtnjutit ett minimiskydd mot godtycklig rättstillämpning och hade därför i strid med artikel 1 i det sjunde tilläggsprotokollet saknat möjlighet att få sin sak omprövad under beaktande av de skäl han ville anföra mot utvisningen.¹⁰²

Också *Kaya mot Rumänien* gällde en man som av hänsyn till den nationella säkerheten ansetts icke önskvärd i Rumänien. Det hade inte förekommit något verkligt rättsligt förfarande mot honom och han hade inte heller fått ta del av några detaljer om vad som lades honom till last. Den domstol som hade behandlat ärendet hade endast gjort en formell prövning och inte undersökt om det faktiskt fanns omständigheter som gjorde honom till ett hot mot den nationella säkerheten. Även detta fall sågs därför strida mot artikel 1 i det sjunde tilläggsprotokollet.¹⁰³

I *Bolat mot Ryssland* hade en turkisk medborgare utvisats från Ryssland trots att en rysk domstol hade uteslutit beslutet om hans utvisning. Utvisningen hade således skett både i strid med rysk lag och med artikel 1 i det sjunde tilläggsprotokollet.¹⁰⁴

Avseende omprövningsförfarandet saknas krav på att det ska kunna få suspensiv verkan. I punkt 2, artikel 1 sjunde tilläggsprotokollet, anges uttryckligen att utvisning kan ske innan förfarandet har slutförts. Men det finns en viss begränsning såtillvida att utvisning, som är föremål för omprövning, endast får ske med hänsyn till den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten. Huvudregeln kan således sägas vara att utvisning inte ska ske förrän det finns ett slutgiltigt beslut i ärendet.¹⁰⁵

Beträffande de fall då utvisning får ske med hänsyn till den allmänna ordningen uppställs ett krav på att utvisningen ska vara *nödvändig*. När det däremot gäller att tillgodose det fundamentala intresset av den nationella säkerheten finns det inget sådant nödvändighetskrav och staten har således större frihet att själv avgöra huruvida en utvisning bör verkställas trots att utvisningsförfarandet alltjämt pågår.¹⁰⁶

---

¹⁰⁰ A.a., s. 509 f.

¹⁰¹ A.a., s. 510.

¹⁰² Ibid, *Lupsa mot Rumänien*, dom av den 8 juni 2006, Appl. Nr. 10337/04.

¹⁰³ Ibid, *Kaya mot Rumänien*, dom av den 12 oktober 2006, Appl. Nr. 33970/05.

¹⁰⁴ Ibid, *Bolat mot Ryssland*, dom av den 5 oktober 2006, Appl. Nr. 14139/03.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

4.4.1 Analys

Europakonventionen tillhandahåller alltså, precis som folkrätten, ett minimiskydd för utlänningars behandling i form av en internationell standard. En sådan standard avser även frågor som rör deras vistelse och stadgar att de inte bör vara föremål för godtyckliga utvisningar. Framväxten av de mänskliga rättigheterna har ökat det internationella skyddet för den enskilde utlänningens rättigheter som sådant och därmed också beträffande frågor som rör dennes vistelse.¹⁰⁷

Minimiskyddet avseende beslut om inresa eller utvisning av utlänning stadgar att beslutet inte får grunda sig på ett diskriminerande underlag. Inom såväl Europakonventionen som internationell rätt förbjuds således kollektiva utvisningar. Förbudet mot kollektiva utvisningar är nära anknutet till principen om icke diskriminering.¹⁰⁸

Det finns också minimikrav beträffande proceduren vid utvisning. Europadomstolen intar dock en mindre aktningsfull inställning till dessa krav än FN.¹⁰⁹ Europadomstolen kräver enbart att de nationella lagarna innehåller minimigarantier mot godtyckliga ingripanden från myndigheterna avseende utvisning. Detta bekräftar suveränitetsprincipens betydelse, då de processrättsliga skyddsreglerna endast är tillämpliga då man *lagligen*¹¹⁰ befinner sig på ett annat lands territorium.¹¹¹

Internationell lagstiftning om mänskliga rättigheter syftar till att minska skillnaderna som råder mellan den internationella rätten och den nationella rätten. Kanske illustreras detta främst av det sätt på vilket mänskliga rättigheter skyddas inom ramen för Europarådet med Europakonventionen som ett *instrument för den europeiska allmänna ordningen*. Där tillerkänns inte bara individerna sina internationella rättigheter utan där säkerställs också skyddet för dessa rättigheter på det internationella planet.¹¹²

För att förstå hur den internationella rätten har påverkat den moderna staten, torde man skilja på de interna och de externa effekterna. De externa effekterna innebär att den suveräna staten inte längre kan hävda att behandlingen av dess befolkning är en fråga om nationell behörighet. Den enskilde individen har blivit mer betydelsefull för internationell rätt och den internationella rättens utveckling kommer fortsättningsvis sannolikt att utformas av relationen mellan enskilda och stater i stället för som tidigare av

---

¹⁰⁷ Cornelisse, *Immigration Detention and Human Rights*, s. 178.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ När UNHRC tillämpar artikel 13 i ICCPR, som motsvarar Europakonventionens tilläggsprotokoll sju artikel 1, anser de sig inte ha behörighet att bedöma huruvida de nationella myndigheterna har tolkat och tillämpat lagen korrekt, såvida det inte har klarlagts att de har handlat i god tro eller att det varit fråga om ett maktmissbruk.

¹¹⁰ Se nedan 4.5 Rätten att röra sig fritt.

¹¹¹ En inbrytning i denna suveränitet är dock tillåten enligt UNHRC när lagligheten av en utlännings inresa eller vistelse är omtvistad, då bör alla beslut som leder till hans/hennes utvisning eller avvísning tas i enlighet med artikel 13 i ICCPR.

¹¹² Cornelisse, *Immigration Detention and Human Rights*, s. 101.

relationen stater emellan. De interna effekterna, det vill säga inom stater, har resulterat i att ett nationellt medborgarskap inte längre är det enda som berättigar enskilda sina rättigheter. Numera garanterar också folkrätten enskilda grundläggande rättigheter oberoende av nationalitet.¹¹³

4.5 Rätten att röra sig fritt

I det fjärde tilläggsprotokollet har Europakonventionen kompletterats med rätten till rörelsefrihet.¹¹⁴ Artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet behandlar den personliga rörelsefriheten.¹¹⁵ Det har påståtts att Frankrikes utvisning av romer skulle strida mot EU:s reglering om rörelsefrihet. Om så är fallet behöver det dock inte innebära att utvisningarna också strider mot Europakonventionens rätt till rörelsefrihet. Det är viktigt att påpeka att den personliga rörelsefriheten i konventionen inte är detsamma som rätten till inresa. Rätten till rörelsefrihet innebär endast ett skydd för de personer som redan befinner sig lagligen på en stats territorium och inte någon rätt till inresa i andra medlemsländer.

I artikel 2.1 stadgas att var och en som lagligen befinner sig inom en stats territorium har rätt att fritt röra sig där och att fritt välja bosättningsort. Vad som utgör en laglig vistelse i ett land beror väsentligen på den nationella lagstiftningen. Utanför bestämmelsens tillämpningsområde faller situationer då någon illegalt rest in i landet eller då någon, trots beslut om utvisning eller avslag på begäran om uppehållstillstånd, olovligen håller sig kvar i landet. Då en utlännings visum eller uppehållstillstånd har löpt ut kan personen inte längre anses vistas lagligen i landet.

En utlänning kan beviljas rätt att uppehålla sig i ett land på vissa villkor, till exempel med avseende på vistelseort. Detta är fullt tillåtet och således inte att betrakta som ett brott mot artikel 2.1. För att en utlänning under sådana omständigheter ska anses befinna sig lagligen på ett lands territorium måste denne uppfylla de villkor som ställts för inresa. Utlänningen kan då inte göra anspråk på rörelsefriheten utanför det område där denne ålagts att uppehålla sig.¹¹⁶

I *Piermont mot Frankrike* hade en tysk medlem av Europaparlamentet gjort kontroversiella uttalanden under en valkampanj i Franska Polynesien. Personen hade därför utvisats från detta territorium och dessutom vägrats inresa i Nya Kaledonien. Europadomstolen ansåg dock inte att detta stred mot rörelsefriheten i artikel 2. Motiveringen var att klaganden hade rört sig fritt på polynesiskt territorium så länge hon vistats där och att hon delgivits utvisningsbeslutet först vid sin avresa. Hon befann sig inte då längre

---

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 497.

¹¹⁵ SOU 2006:6, s. 347.

¹¹⁶ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 500, *Paramanathan mot Tyskland*, beslut den 1 december 1986, Appl. Nr. 12068/86; *Aygün mot Sverige*, beslut den 9 oktober 1989, Appl. Nr. 14102/88.

lagligen på polynesiskt område och kunde därför inte göra anspråk på rörelsefrihet där. Beträffande Nya Kaledonien hade hon aldrig blivit insläppt där och således aldrig befunnit sig lagligen på Nya Kaledoniens territorium.¹¹⁷

I artikel 2.2 stadgas att var och en är fri att lämna varje land, inbegripet sitt eget.¹¹⁸ Rätten till utresa omfattar också rätten att inneha ett pass. Myndigheterna får således inte vägra att utfärda ett pass och inte heller dra in ett pass annat än om undantagsbestämmelsen i punkt 3 är tillämplig. Även en orimlig tidsåtgång, onormala byråkratiska formaliteter, orimligt höga avgifter eller andra tyngande villkor för utfärdande av pass kan tänkas vara oförenliga med rätten till utresa.¹¹⁹

I *Baumann mot Frankrike* ansågs beslagtagande och förverkande av ett pass utgöra en inskränkning i rätten till utresa enligt artikel 2. Europadomstolen ansåg att åtgärderna inte hade varit nödvändiga i ett demokratiskt samhälle då den vars pass beslagtogs och förverkats varken var åtalad eller var tänkt att höras som vittne vid domstol.¹²⁰ Acceptabla skäl för att vägra en person utresa har funnits föreligga i samband med villkorlig frigivning från ett fängelsestraff och för att förhindra att en person undandrog sig från att göra militärtjänst.¹²¹

Fallet *Pini med fler mot Rumänien* handlade om rumänska barn som hade adopterats av italienska adoptivföräldrar. De rumänska myndigheterna hade inte velat medverka till tvångsåtgärder för att tvinga de rumänska barnen att resa till Italien. Europadomstolen ansåg inte för den skull att de rumänska myndigheterna hade hindrat barnen att lämna Rumänien och någon kränkning av artikel 2 förelåg således inte.¹²²

4.5.1 Inskränkningar i rörelsefriheten

Inskränkningar i rörelsefriheten är tillåtna under vissa förutsättningar. Artikel 2.3 stadgar att inskränkningarna måste vara nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till statens säkerhet eller den allmänna säkerheten, för att upprätthålla den allmänna ordningen eller förhindra brott eller för att skydda hälsa eller moral eller annans fri- och rättigheter. Statens ekonomiska intressen räknas inte upp bland ändamålen. Därför kan det i princip inte anses tillåtet att på grund av den ekonomiska utvecklingen i ett

---

¹¹⁷ A.a., s. 500, *Piermont mot Frankrike*, dom av den 27 april 1995, Appl. Nr. 15773/89; 15774/89.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ *Baumann mot Frankrike*, dom av den 22 maj 2001, Appl. Nr. 33592/96.

¹²¹ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 502, *M. mot Tyskland*, beslut den 6 mars 1984, Appl. Nr. 10307/83; *Peltonen mot Finland*, beslut den 20 februari 1995, Appl. Nr. 19583/92.

¹²² A.a., s. 502 f, *Pini m.fl. mot Rumänien*, dom av den 22 juni 2004, Appl. Nr. 78028/01; 78030/01.

land tvinga människor att bosätta sig på en viss ort eller inom en viss del av landet.¹²³

Ett exempel på en inskränkning i rörelsefriheten som faller under undantagsbestämmelsen i punkt 3 är då en person som är misstänkt för brott åläggs med ett reseförbud därför att det föreligger flyktfara men då häktning inte kan anses nödvändigt. Det har ibland godtagits att en person tvingats uppehålla sig på viss ort även då det saknats en konkret brottsmisstanke. Kampen mot maffian har i Italien gett myndigheterna vissa befogenheter härvidlag. I *Raimondo mot Italien* misstänktes Raimondo för samröre med maffian och underkastades därför polisövervakning och inskränkningar i rörelsefriheten. Europadomstolen ansåg att inskränkningarna som skett var proportionerliga i syfte att upprätthålla den allmänna ordningen och förhindra brott (dock förelåg ändå en kränkning av artikel 2 då inskränkningarna hade pågått under alldeles för lång tid). Detta på grund av det allvarliga hot som man ansåg att maffian utgjorde.¹²⁴

Också bestämmelser som stadgar att en konkursgäldenär inte får lämna sin bosättningsort har av Europadomstolen ansetts ha ett legitimt syfte. Detta då gäldenären ska vara tillgänglig vid avvecklingen av konkursboet. För att inskränkningarna ska vara tillåtna är det dock viktigt att de uppfyller kravet på proportionalitet. Sker inskränkningarna under en alltför lång tid är det risk för att de anses vara oproportionerliga. Europadomstolen har i ett flertal fall rörande konkurser i Italien ansett just att inskränkningarna varit oproportionerliga.¹²⁵

Exempel på inskränkningar som är tillåtna för att uppfylla syftet att ta hänsyn till annans rättigheter, är förbud att besöka en frånskild hustrus bostad eller att vistas i närheten av hennes hem. Kommissionen ansåg i ett mål att det var förenligt med artikel 2 att en person förbjudits att under viss tid uppehålla sig i närheten av en abortklinik där han tidigare hade delat ut tidskrifter innefattande propaganda mot abort.¹²⁶

I artikel 2.4 anges att rörelsefriheten inom vissa bestämda områden också kan bli föremål för inskränkningar som är angivna i lag och som är försvarliga med hänsyn till det allmännas intresse i ett demokratiskt samhälle.¹²⁷

I *Olivieira och Landvreugd*, båda mot Nederländerna, hade Europadomstolen anledning att behandla kravet på att inskränkningar i rörelsefriheten ska vara angivna i lag. Borgmästaren i Amsterdam hade förbjudits klaganden att vistas på vissa platser belägna i staden.

---

¹²³ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 499.

¹²⁴ A.a., s. 501, *Raimondo mot Italien*, dom av den 22 februari 1994, Appl. Nr. 12954/87.

¹²⁵ A.a., s. 501 f. *Luordo mot Italien*, dom av den 17 juli 2003, Appl. Nr. 32190/96; *Bottaro mot Italien*, dom av den 17 juli 2003, Appl. Nr. 56298/00.

¹²⁶ A.a., s. 502, *Van den Dungen mot Nederländerna*, beslut den 22 februari 1995, Appl. 22838/93.

¹²⁷ Ibid.

Borgmästaren grundade förbudet på allmänna lagföreskrifter som bemyndigade en borgmästare att vidta åtgärder som var nödvändiga för att upprätthålla allmän ordning. Borgmästaren hade enligt Europadomstolen, på grund av domstolspraxis i förening med att klaganden uttryckligen hade varnats för att förbud kunde komma att utfärdas, rätt att göra dessa begräsningar i klagandens rörelsefrihet.¹²⁸

I *Denizci med fler mot Cypern* fann Europadomstolen att laglig grund hade saknats för att begränsa de i målet aktuella turkcyprioternas rörelsefrihet inom den grekcypriotiska delen av Cypern och att artikel 2 således hade blivit kränkt.¹²⁹ Även i *Timishev och Gartukayev*, båda mot Ryssland, ansåg Europadomstolen att det saknats laglig grund för att vägra klagandena inresa i Kabardino-Balkarien.¹³⁰

För att inskränkningarna ska vara tillåtna enligt konventionen måste de också uppfylla kravet på proportionalitet, det vill säga stå i rimlig relation till det intresse de är avsedda att tillgodose. Att en inskränkning är proportionerlig i ett fall behöver inte innebära att den är det i ett annat fall med liknande omständigheter. Proportionalitetsprincipen behöver till exempel vid tillämpning av artikel 1 i första tilläggsprotokollet inte alltid kräva att ersättningen motsvarar det fulla värdet av egendomen.¹³¹

4.5.2 Inskränkning i rörelsefriheten eller ett frihetsberövande?

Gränsen mellan ett frihetsberövande och ett ingrepp i den personliga rörelsefriheten är inte alltid lätt att fastslå. Europadomstolen har i ett flertal fall konstaterat att skillnaden är en fråga om gradskillnad och att vissa gränsfall kan röra sig om en ren åsiktsfråga.¹³² Om en persons rörelsefrihet är mycket snävt beskuren kan det innebära att det i stället är artikel 5 i Europakonventionen som ska tillämpas.¹³³ Artikel 5 skyddar den enskildes rätt till frihet och personlig säkerhet och sätter gränser för myndigheters möjlighet att frihetsberöva individer. Frihetsberövande får bara ske i de fall som räknas upp i artikeln. Artikel 5.1 föreskriver också att ett frihetsberövande måste ske ”i den ordning som lagen föreskriver”, vilket med andra ord innebär ett krav på lagstadgande i konventionsstaten. Kravet

---

¹²⁸ Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, s. 499 f, *Olivieira mot Nederländerna*, dom av den 4 juni 2002, Appl. Nr. 33129/96; *Landvreugd mot Nederländerna*, dom av den 4 juni 2002, Appl. Nr. 37331/97.

¹²⁹ *Denizci m.fl. mot Cypern*, beslut den 23 maj 2001, Appl. Nr. 25316/94; 25317/94; 25318/94.

¹³⁰ Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, s. 499 f., *Timishev mot Ryssland*, dom av den 13 december 2005, Appl. Nr. 55762/00; 55974/00; *Gartukayev mot Ryssland*, dom av den 13 december 2005, Appl. Nr. 71933/01.

¹³¹ A.a., s. 49 f.

¹³² Cornelisse, *Immigration Detention and Human Rights*, s. 6, *Guzzardi mot Italien*, dom av den 6 november 1980, Appl. Nr. 7367/76, para. 93.

¹³³ A.a., s. 499, 92.

på lag innebär att det ska finnas någon form av rättslig norm i den inhemska rättsordningen som talar om när frihetsberövanden får ske.

Frihetsinskränkande åtgärder kan vara så begränsade och kortvariga att det är osäkert huruvida de utgör frihetsberövanden i artikel 5:s mening eller bara innebär begränsningar av rörelsefriheten. Inskränkningar av en persons rörelsefrihet till ett visst geografiskt område har prövats i flera fall av Europadomstolen. Ett fall handlade om en person som var misstänkt för inblandning i terroristisk verksamhet och därför förbjuden att lämna Stockholms kommun. Både Högsta domstolen och Europakommissionen var eniga om att det inte var fråga om ett frihetsberövande då begränsningen av rörelsefriheten rörde ett så pass stort område.¹³⁴

4.5.3 Medborgares rättigheter

Första punkten i artikel 3 i det fjärde tilläggsprotokollet stadgar som tidigare nämnts ett förbud för en stat att utvisa sina egna medborgare. Med *utvisning* menas att en person förpliktigas att lämna staten¹³⁵ där han är medborgare, utan att ha möjlighet att återvända.¹³⁶

Europadomstolen fastslog i *Slivenko med fler mot Lettland* att en individs *nationalitet* måste vara fastslagen i enlighet med inhemska lagstiftning och konstaterade därmed att någon motsvarande rätt till den rätt till nationalitet som stadgas i artikel 15 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna inte erhålls i Europakonventionen. Visserligen uttalades att ett godtyckligt beslut om avslag på en medborgarskapsansökan under vissa omständigheter kan innebära en kränkning av artikel 8 i konventionen.¹³⁷

Artikel 3.2 i det fjärde tilläggsprotokollet stadgar rätten till inresa för staters egna medborgare.¹³⁸ En skiljaktig domare i *Sargin och Yagci mot Turkiet* framhöll dock att artikelns stadgande om rätten till inresa för medborgare inte utesluter möjligheten att en stats misslyckande att ta in medborgare skulle kunna utgöra en kränkning av artikel 3 och förbudet mot tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling i Europakonventionen. På den grunden att offentligt skilja ut en grupp personer och utsätta dem för olikbehandling enbart på grund av ras, under vissa omständigheter skulle kunna likställas med förnedrande behandling enligt artikel 3 i konventionen.¹³⁹

---

¹³⁴ SOU 2006:6, s. 346, *Aygiin mot Sverige*, beslut den 9 oktober 1989, Appl. Nr. 14102/88; NJA 1989 s. 131.

¹³⁵ En person som tvingas lämna sitt lands ambassad utomlands är inte utvisad från sin stats *territorium* då en ambassad inte tillhör statens *territorium* i detta avseende, *V mot Danmark*, beslut den 14 oktober 1992, Appl. Nr. 17392/90.

¹³⁶ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 743.

¹³⁷ A.a., s. 744, *Slivenko m.fl. mot Lettland*, beslut av den 23 januari 2002, Appl. Nr. 48321/99, para. 77.

¹³⁸ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 743.

¹³⁹ *Sargin och Yagci mot Turkiet*, RES-32 14 december 1993, Appl. Nr. 14116/88; 14117/88.

4.5.4 Analys

I den nuvarande internationella rätten tycks få saker ha så hög prioritet som att skydda stater och deras territoriella gränser. Detta har till mångt och mycket resulterat i att invandrare och flyktingar ses som inkräktare.¹⁴⁰

Rörelsefriheten i Europakonventionen är inget undantag. Den erbjuder ett mycket litet skydd, framförallt beträffande rätten till inresa. Utlänningar har endast rätt till fri rörlighet såvida de lagligen befinner sig på ett lands territorium och någon generell rätt till inresa existerar inte. Europakonventionens skydd för rätten till utresa är, precis som den internationella rättens, vidare i sin omfattning. Det är dock inte alltför länge sedan stater försökte begränsa rätten till utresa med samma resonemang som idag används för att inskränka rätten till inresa.¹⁴¹

Det är en allmänt accepterad ståndpunkt att frågor som berör inresa och vistelse för utlänningar ska anses falla inom det mycket reserverade området för enskilda staters jurisdiktion. En stats jurisdiktion utgör en nästintill absolut rättighet för staten och är således till stor del undantagen från regleringar i den internationella rätten.¹⁴² På grund av en förändrad uppfattning om statens makt har suveräniteten dock minskat i påverkan av rätten till utresa. Rätten till utresa har under det senaste århundradet ökat i omfattning.¹⁴³

Innebörden av suveränitetsbegreppet har snarare lett till en omvänd utveckling avseende utlänningars rätt till inresa. Att en stats suveränitet skulle reglera invandringen är dock ett relativt nytt fenomen. Gamla teoretiker inom den internationella rätten ansåg inte att suveränitetsprincipen innebar en rätt att utesluta utlänningar. Hugo de Groot, som även brukar kallas för folkrättens fader, var fast besluten om att enskilda som fördrivits från sina hemländer erhöi en rätt till inresa i andra stater. Enligt hans åsikt var utvisning endast godtagbart i enstaka fall. Francisco de Vittoria, som försökte etablera mänskliga rättigheter på handelsarenan, gynnade också han individens rätt till fri rörlighet framför statens rätt till utvisning.¹⁴⁴

Under den franska revolutionen förändrades situationen avsevärt. Utlänningar, framförallt från de länder som var i krig med Frankrike, började betraktas som misstänka och kunde när som helst landsförvisas. Synen på utlänningar skulle dock hinna ändras vid ett flertal tillfällen innan vår tid. På slutet av 1800-talet, då liberalismen hade ett stort inflytande, hade rätten till rörelsefrihet återigen börjat premieras. Denna attityd skulle visserligen hålla i sig ett tag, men det skulle inte dröja alltför länge innan stater började införa gränskontroller. Detta skulle medföra att man började skilja på medborgare och icke medborgare. Under andra världskriget var

---

¹⁴⁰ Cornelisse, *Immigration Detention and Human Rights*, s. 161.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² A.a., s. 163.

¹⁴³ A.a., s. 164.

¹⁴⁴ A.a., s. 164.

den allmänna uppfattningen om utlänningar mycket negativ. Kriget skulle dock så småningom resultera i att de mänskliga rättigheterna fick sitt stora genombrott och Europakonventionen undertecknades år 1950 i Rom. På grund av bland annat oljekrisen år 1973-1974 skulle dock länderna i norra Europa bli alltmer kritiska till den stora invandringen. Migration skulle slutligen komma att betraktas som ett säkerhetsproblem.¹⁴⁵

Det bör dock nämnas att något som skiljer sig från den just beskrivna utvecklingen är EU. Unionen har med avseende på rätten till inresa haft en revolutionerande effekt. Det överstatliga medborgarskap som EU-invånarna innehar påminner lite om det amerikanska. Avskaffandet av de inre gränserna inom EU har lett till en aldrig tidigare skådad diskurs om vem som ska anses vara medborgare och vem som ska anses vara utlänning.¹⁴⁶

Rätten till utresa är som tidigare nämnts betydligt större än rätten till inresa i såväl Europakonventionen som i internationell rätt. Rättigheten kan sägas illustrera den ultimata formen av självbestämmanderätt. Att inte ha rätt att lämna det land man befinner sig i skulle innebära ett frihetsberövande i form av ett fängelse som skulle ha sitt galler vid nationsgränserna.¹⁴⁷

Rätten till utresa är densamma för landets egna medborgare som för icke medborgare. Rättigheten innebär både en skyldighet för den stat där den enskilde är bosatt och för medborgarstaten. Medborgarstaten innehar skyldigheten att utfärda pass åt individen. Utan pass är det omöjligt för den enskilde att kunna utnyttja sin rätt till rörelsefrihet. Staten där den enskilde har sin hemvist är skyldig att låta den enskilde lämna statens område.¹⁴⁸

Vid prövningen av huruvida en inskränkning i rätten till utresa ska anses vara tillåten, blir det tydligt att denna rättighet är avhängig det förhållande som finns mellan enskilda, territorium och myndigheter. Mänskliga rättigheter kan i allmänhet beskrivas som ett krav från den enskilde gentemot staten och detta bekräftas tydligt i rätten till utresa. När en enskild lämnar ett land, resulterar det i att staten som individen lämnat varken är kapabel till eller behörig att utöva jurisdiktion över den enskilde.¹⁴⁹

Slutligen kan konstateras att skyddet för rätten till utresa inte är symmetriskt i förhållande till rätten till inresa. Rätten till utresa garanteras varje enskild, oavsett nationalitet, medan rätten till inresa är förbehållen landets egna medborgare. Staters skyldighet att släppa in sina egna medborgare kan således betraktas som motsvarigheten till staters rätt att utvisa utländska medborgare.¹⁵⁰

---

¹⁴⁵ A.a., s. 166 ff.

¹⁴⁶ A.a., s. 175.

¹⁴⁷ A.a., s. 137.

¹⁴⁸ A.a., s. 148.

¹⁴⁹ A.a., s. 149.

¹⁵⁰ A.a., s. 175.

4.6 Rätten till hem

En annan rättighet som kan tänkas vara kränkt på grund av Frankrikes utvisning av romerna och rivningen av de romska lägren är rätten till hem som stadgas i artikel 8.

Artikel 8 skyddar rätten till respekt för alla de åtskilliga intressen som anses tillhöra en enskilds personliga intressen. Dessa intressen – *privat- och familjeliv, hem och korrespondens* - utgör en vid samling av olika rättigheter.¹⁵¹

Vid tillämpningen av artikel 8 har Europadomstolen intagit en flexibel hållning. Detta har resulterat i att artikelns omfattning har ökat. Begreppen i artikeln är autonoma, så Europadomstolen är inte begränsad av någon nationell innebörd.¹⁵²

Europadomstolen har undvikit att göra generella uttalanden om vilka omständigheter som ska anses omfattas av de uppräknade intressena i artikel 8. I stället ska en enskild bedömning göras i varje fall. Praxis tyder dock på att artikeln skulle ha ett mycket vitt tillämpningsområde. Avsaknaden av en större stringens av tillämpningsområdet har medfört att det har anpassat sig efter samhällets sociala och tekniska utveckling.¹⁵³

Den största nackdelen med ovissheten om artikelns omfattning är att tillämpningen i högsta grad blir oförutsägbar. Då små skillnader i sakomständigheter kan medföra stora skillnader i domslut och då det dessutom finns utrymme för skönmässiga bedömningar bör domskälen från enskilda fall analyseras tämligen försiktigt.¹⁵⁴

Staternas diskretionära prövningsrätt, den så kallade *margin of appreciation*, har spelat en betydande roll för utvecklingen av artikel 8. Denna prövningsrätt innebär ett visst utrymme för en för medlemsstaterna skönmässig bedömning och Europadomstolen har visat en illvilja till att inskränka denna prövningsrätt i onödan.¹⁵⁵

Ett hem innebär generellt sett en plats där man bor permanent och är enligt Europadomstolen ”oftast en fysiskt avgränsad plats, där privat- och familjeliv utvecklas”¹⁵⁶. Huruvida ett visst boende ska utgöra ett sådant hem som skyddas av artikel 8 beror på de faktiska omständigheterna, det vill säga huruvida det finns tillräckliga, permanenta band mellan den enskilde och bostaden. Alla platser där det är praktiskt möjligt att bo behöver inte uppfylla artikelns krav på ett hem. En semesterbostad eller

---

¹⁵¹ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 361.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ A.a., s. 361 f.

¹⁵⁴ A.a., s. 362.

¹⁵⁵ A.a., s. 363.

¹⁵⁶ Se t.ex. *Giacomelli mot Italien*, dom av den 2 november 2006, Appl. Nr. 59909/00, para. 76.

övernattningslägenhet är exempel på bostäder som skulle kunna hamna utanför tillämpningsområdet för artikel 8. Europadomstolen ansåg förvisso att ett hotellrum utgjorde ett hem för en hemlös person då myndigheterna betalade för rummet.¹⁵⁷

I *Prokopovich mot Ryssland* konstaterade Europadomstolen att lägenheten utgjorde sökandens hem i enlighet med artikel 8 då hon betalade underhållskostnaderna tillsammans med sin partner, mottog sin post på den aktuella adressen och enligt vittnen uppehöll sig regelbundet vid bostaden.¹⁵⁸

I *Gillow mot Förenade Konungariket* konstaterade Europakommissionen att ett hem kunde vara en bostad där man hade för avsikt att bo, även då man inte vid prövningstillfället bodde där.¹⁵⁹ I *Buckley mot Förenade Konungariket* ansågs en husvagn utgöra klagandens hem. Kvinnan hade bosatt sig i husvagnen på mark som hon ägde men hade saknat tillstånd för att få lov att bosätta sig där. Då kvinnan hade förvärvat marken med avsikten att kunna bosätta sig där, hade bott där någorlunda kontinuerligt under fyra års tid och då det inte fanns någonting som tydde på att hon hade ett annat hem eller hade som avsikt att skaffa ett sådant ansågs husvagnen utgöra hennes hem.¹⁶⁰

Europakonventionen skyddar rätten till tillträde och besittning av ens hem¹⁶¹ samt rätten att inte bli bortjagad eller vräkt från sitt hem¹⁶². Till skyddsområdet för rätten till respekt för ens hem ingår också rätten till fridsamt åtnjutande av bostaden. Europadomstolen har påpekat att kränkningar av hemfriden inte är begränsade till konkreta fysiska överträdelser. Det kan likväl vara fråga om oljud, föroreningsutsläpp, otrevliga lukter eller liknande störningar.¹⁶³

Man behöver inte äga sin bostad för att den ska räknas som ens hem i enlighet med artikel 8. Det finns ett flertal fall i praxis där Europadomstolen har konstaterat att rätten till hem också omfattar hyresbostäder.¹⁶⁴

Vad menas då med *rätten till respekt* för hem? Europadomstolen har i *X och Y mot Nederländerna* uttalat att rätten till respekt inte bara förbjuder stater från att utföra ingripanden i de enskildas skyddade intressen. Staterna har också positiva skyldigheter att anta åtgärder som resulterar i att det finns en faktisk respekt för privat- och familjeliv, hem och korrespondens.

---

¹⁵⁷ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 376, *O'Rourke mot Förenade Konungariket*, beslut den 26 juni 2001, Appl. Nr. 39022/97.

¹⁵⁸ *Ibid.*, *Prokopovich mot Ryssland*, dom av den 18 november 2004, Appl. Nr. 58255/00.

¹⁵⁹ *Gillow mot Förenade Konungariket*, dom av den 24 november 1986, Appl. Nr. 9063/80.

¹⁶⁰ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 376, *Buckley mot Förenade Konungariket*, dom av den 25 september 1996, Appl. Nr. 20348/92.

¹⁶¹ *Wiggins mot Förenade Konungariket*, beslut den 8 februari 1978, Appl. Nr. 7456/76.

¹⁶² *Cyprn mot Turkiet*, beslut den 26 maj 1975, Appl. Nr. 6780/74; 6950/75.

¹⁶³ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 377.

¹⁶⁴ A.a., s. 380, *Prokopovich mot Ryssland*, dom av den 18 november 2004, Appl. Nr. 58255/00.

Åtgärderna ska inte bara förhindra myndigheterna från att göra ingripanden, utan också skydda enskilda från att utsättas för angrepp av andra enskilda.¹⁶⁵

4.6.1 Hur långt sträcker sig rätten till hem?

I flera internationella konventioner, såsom FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, Europarådets sociala stadga och i FN:s konvention om barnens rättigheter stadgas rätten till bostad.¹⁶⁶ Den europeiska sociala stadgan undertecknades av Europarådets medlemmar 1961. Stadgan innebär att staterna försäkrar sina befolkningar de sociala rättigheterna i syfte att öka levnadsstandarden och den sociala välfärden. Stadgan syftar till att fylla det tomrum som Europakonventionen lämnade.¹⁶⁷

I den europeiska sociala stadgan slås var och ens rätt till bostad fast i artikel 31. Staterna åtar sig att vidta åtgärder som syftar till att främja tillgången till bostäder med rimlig standard, att förebygga och minska hemlösheten i syfte att successivt undanröja den samt att göra bostäder ekonomiskt tillgängliga för personer som saknar tillräckliga medel.¹⁶⁸

Frågan är dock om rätten till bostad över huvud taget kan anses omfattas av Europakonventionen som ju framförallt skyddar de medborgerliga och politiska rättigheterna.¹⁶⁹ Ursula Kilkelly anser att så inte är fallet. Kilkelly skriver i verket, *Law of the European Convention on Human Rights*, att det är obestridligt att artikel 8 i Europakonventionen ej omfattar rätten till bostad. Kilkelly menar vidare att om Europakonventionen skulle börja skydda sådana socialekonomiska intressen, skulle det förmedla en förvrängd bild av Europakonventionen och dess syfte.¹⁷⁰

Ida Elisabeth Koch är dock av en annan åsikt och har i sitt verk, *Human Rights as Indivisible Rights*, ställt sig frågan om inte flera av de sociala rättigheterna borde kunna tolkas in i Europakonventionen. Koch menar att man inte bara kan studera de sociala rättigheterna utan att samtidigt också beakta de medborgerliga och politiska rättigheterna. Hon anser att alla mänskliga rättigheter är knutna till varandra då de alla härstammar från FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.¹⁷¹

Hemlöshet är en följd av fattigdom och tvärtom. Det är extremt svårt att få och behålla ett arbete utan att ha någonstans att bo. Även att utbilda sig blir svårare utan tillgång till ett hem. Barn som bor på gatan saknar ofta möjligheten att utbilda sig. Avsaknaden av ett hem med alla dess tillbehör, det vill säga någonstans att laga mat, värme, ljus, vatten och en säng att sova

---

¹⁶⁵ A.a., s. 382, *X och Y mot Nederländerna*, dom av den 26 mars 1985, Appl. Nr. 8978/80.

¹⁶⁶ SOU 2010:55, s. 399.

¹⁶⁷ Koch, *Human Rights as Indivisible Rights*, s. 2.

¹⁶⁸ SOU 2010:55, s. 400.

¹⁶⁹ Koch, *Human Rights as Indivisible Rights*, s. 2.

¹⁷⁰ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 379.

¹⁷¹ Koch, *Human Rights as Indivisible Rights*, s. 113.

i ökar risken avsevärt för att bli smittad av sjukdomar eller att utsättas för brott.¹⁷²

Det är svårt att ha ett väl fungerade liv i dagens samhälle utan att ha någonstans att bo. Att inte ha en permanent bostadsadress försvårar utsikterna att lyckas ta vara på sina medborgerliga rättigheter och sin rätt till inflytande. Dessutom ökar risken att utsättas för godtyckliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv samt att utsättas för våldsbrott.¹⁷³

Slutligen menar Koch att hemlöshet leder till ökad ojämlikhet och till ökad diskriminering. Människor som saknar hem måste lägga ner ansevärd energi bara för att kunna tillgodose sina mest grundläggande behov, vilket många gånger leder till olagliga handlingar. Att laga mat, gå på toaletten, tvätta och sova är ofta förbjudet på offentliga platser och det tar därför avsevärd tid för en hemlös person att hitta platser där han ostört kan utfärda dessa behov.¹⁷⁴

Innebär då rätten till hem i artikel 8 att stater skulle vara skyldiga att sörja för bostäder åt sina medborgare? I *Marzari mot Italien* var sökanden en mycket handikappad person. Han klagade hos Europadomstolen då han ansåg att de lokala myndigheterna hade misslyckats med att förse honom med en handikappsanpassad lägenhet. Myndigheterna hade visserligen erbjudit honom en lägenhet, men han ansåg inte att den uppfyllde de funktioner som den lägenhet han hade blivit vräkt från hade uppfyllt. Europadomstolen uttalade då att trots att artikel 8 inte uttryckligen stadgar att myndigheter ska förse enskilda med bostäder så kan en vägran från en myndighet att hjälpa en enskild under särskilda omständigheter strida mot artikel 8. Så ansågs dock inte vara fallet i detta mål, då det enligt Europadomstolen, inte kunde anses finnas en positiv skyldighet för myndigheten att förse klaganden med en lägenhet som uppfyllde de specifika krav som klaganden hade ställt.¹⁷⁵

Att artikel 8 skulle omfatta även ett mer aktivt agerande från myndigheternas sida, för att i förebyggande syfte hjälpa enskilda att få bostäder, finns det bara exempel på i praxis i mycket begränsad omfattning. Det finns däremot desto fler fall i praxis som tyder på att artikel 8 också ska anses omfatta rätten till att få en bostadslicens, om en sådan krävs i landet.¹⁷⁶

I *Gillow mot Förenade Konungariket* hade klaganden byggt ett hus, *Whitenights*, på Guernsey där de hade bott från 1958 till 1960. På den tiden erfordrades inget tillstånd för att få bosätta sig på ön. De flyttade sedan därifrån för att arbeta utomlands och gav myndigheterna tillstånd att hyra ut det. När de senare återvände arton år senare hade de förlorat rätten att bo där på grund av ny lagstiftning som hade tillkommit under deras frånvaro. De

---

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ A.a., s. 115 f, *Marzari mot Italien*, beslut den 4 maj 1999, Appl. Nr. 36448/97.

¹⁷⁶ A.a., s. 116.

uppfyllde inte de nya kraven som fanns för att kunna erhålla en bostadslicens. Europadomstolen konstaterade att trots att familjen hade varit bortresta i arton år var *Whitenights* fortfarande att betrakta som deras hem i enlighet med artikel 8. Klaganden hade aldrig skaffat sig något annat hem och deras avsikt hade hela tiden varit att återvända. De hade dessutom lämnat kvar möblerna i huset. Europadomstolen fann att detta var en kränkning av artikel 8.¹⁷⁷

4.6.2 Romers rätt till bostad

Det finns flera fall i Europadomstolens praxis som behandlar romers rätt till bostad. I det första fallet, *Buckley mot Förenade Konungariket*, hade sökanden fått sin ansökan om bygglov på sin egen mark avvisad och blivit anvisad att i stället ansöka om tillstånd för att få slå läger i ett närliggande område som var avsett för romer. Den romska kvinnan menade att detta område var opassande för en ensamstående mamma och att hennes rätt till respekt för privat- och familjeliv borde väga tyngre än det allmännas intresse av att bevara miljön. Europadomstolen konstaterade i domen att rätten till hem i artikel 8 kan bli tillämplig även då ett hem tillkommit på ett olagligt sätt. Domstolen ansåg dock inte att det förelåg en kränkning av artikel 8 då man ansåg att inskränkningen var nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Viktigt är dock att påpeka att flera av domarna var oeniga och att det var en 4-3 dom.¹⁷⁸

Det skulle komma fler fall där denna problematik skulle uppdagas och där domarna likaså skulle bli oense. Också i *Chapman mot Förenade Konungariket* var sökanden en romsk kvinna som hade förvärvat mark i ett område som inte var ett officiellt område för romer. Även hon fick avslag på sin ansökan om bygglov och blev likaledes hänvisad till att ansöka om att slå läger i ett område som var avsett för romer. Huruvida en sådan ansökan skulle ha blivit beviljad var dessutom mycket osäkert då statistiken påvisade en brist på bostadsplatser för romer. Europadomstolen uttalade i domen att alla medlemsstater har en skyldighet att underlätta för romernas leverne. Man kände sig dock, trots utvecklingen i internationell rätt, inte övertygade om artikel 8 kunde anses vara så vid att den skulle omfatta positiva skyldigheter. Skyldigheter som skulle sträcka sig så långt, att dessa även fordrade att stater uppfyllde en sådan social rättighet. Europadomstolen uttalade också att det skulle bli tvivelaktigt att hävda diskriminering enligt artikel 14 då det krävs att lika fall behandlas olika för att diskriminering ska föreligga. Man ansåg att så inte var fallet då den romska kvinnan inte befann sig i en liknande situation som de icke romer som fått tillåtelse att bosätta sig i det område kvinnan hade ansökt om. Detta då den romska kvinnan

---

¹⁷⁷ A.a., s. 116 f, *Gillow mot Förenade Konungariket*, dom av den 24 november 1986, Appl. Nr. 9063/80.

¹⁷⁸ A.a., s. 118, *Buckley mot Förenade Konungariket*, dom av den 25 september 1996, Appl. Nr. 20348/92.

först hade bosatt sig utan tillåtelse. Även i detta fall fanns det dock åtskilliga skiljaktiga domare, det var en 10-7 dom.¹⁷⁹

Connors mot Förenade Konungariket handlade om en romsk familj som hade förlorat sin bostadslicens och därefter blivit vräkta från en kommunal bostadsplats. Detta fann Europadomstolen vara en kränkning av artikel 8 och rätten till ett hem med hänvisning till att rättssystemet inte innehöll tillräckligt skydd för klagandens rättigheter. Familjen hade bott i sin bostad på ett så kallat *romskt område* i tretton år. De hade fått en skriftlig varning som meddelade att de hade misskött sig. Familjen blev sedermera vräkt. Myndigheterna hänvisade till den bestämmelse som gav dem rätt att inom 28 dagar vräka familjen utan att dessförinnan behöva visa att kontraktsbrott förelegat. Domstolen lade stor vikt vid det faktum att de flesta romer inte längre är nomader och att deras bostadsplatser numera är av mer permanent slag. Domstolen ansåg inte att myndigheternas åtgärd kunde anses uppfylla ett *angeläget samhällligt behov* eller anses vara proportionerlig mot syftet.¹⁸⁰

4.6.3 Analys

Det som får anses intressant med både *Buckley mot Förenade Konungariket* och *Chapman mot Förenade Konungariket* är att domsluten var långt ifrån självklara. I *Buckley* var bara fyra av sju domare överens om resonemangen i domslutet. De skiljaktiga domarnas åsikter i *Buckley* återupptogs 2001 då det inräknat *Chapman* kom fem väldigt lika fall, där sju av sjutton domare i plenum uttryckte sina skiljaktiga åsikter med stark ton. *Chapman* var det ledande fallet och där använde Europadomstolen ord som *not convinced* eller *not persuaded* vid ett flertal tillfällen. Detta bekräftar att rättsläget, huruvida romernas rätt att erhålla bygglov ska anses omfattas av artikel 8, ändå till viss del får anses vara ovisst.¹⁸¹

De skiljaktiga domarna i de ovan nämnda fallen gav i sina ståndpunkter uttryck för en stor enighet. De ansåg inte att inskränkningen i rätten till hem i enlighet med artikel 8 var *nödvändig i ett demokratiskt samhälle*. Med tanke på den utsatta situation som romer i dag befinner sig i och på de överenskommelser som Europarådet har antagit för att skydda utsatta minoriteter ansåg de skiljaktiga domarna att det finns en skyldighet för medlemsstaterna att skydda utsatta minoriteter. Det krävs därför att medlemsländerna vidtar åtgärder, till exempel stiftar lagar eller inrättar program som syftar till att förbättra romernas situation.¹⁸²

---

¹⁷⁹ A.a., s. 119, *Chapman mot Förenade Konungariket*, dom av den 18 januari 2001, Appl. Nr. 27238/95.

¹⁸⁰ A.a., s. 122 f, *Connors mot Förenade Konungariket*, dom av den 27 maj 2004, Appl. Nr. 66746/01.

¹⁸¹ A.a., s. 120 f.

¹⁸² A.a., s. 121.

I *Chapman* framhöll de skiljaktiga domarna särskilt det faktum att myndigheterna inte med säkerhet kunde ha vetat huruvida det fanns plats för familjen på det romska området som de hade blivit anvisade till. Dessutom ansåg man att en alldeles för stor bevisbörla hade lagts på klaganden då det varit upp till henne att visa att det förelåg mycket speciella omständigheter.¹⁸³

Inte heller ansåg de skiljaktiga domarna i *Chapman* att det funnits ett *angeläget samhälleligt behov* för myndigheterna att genomföra dessa åtgärder. De lade stor vikt vid det faktum att myndigheterna inte hade utträttat särskilt mycket för att utöka antalet boplatser för romer. De hade också åsidosatt sin lagstadgade uppgift att förbättra situationen för romer i allmänhet. De skiljaktiga domarna ansåg att åtgärden dessutom varit oproportionerlig. Vidare framhöll man att den fakta som framförts i målet gav intrycket av att romer inte var välkomna att bo i privata bostadsområden. Detta innebar följaktligen att bostadsalternativen för romer var mycket små om de överhuvudtaget existerade.¹⁸⁴

De skiljaktiga domarna kritiserade också uttalandet att rätten till bostad enligt tidigare praxis skulle falla utanför tillämpningsområdet för artikel 8. Man hänvisade till *Marzari* där Europadomstolen fastslagit att artikel 8 under speciella omständigheter skulle kunna omfatta en plikt för myndigheter att ombesörja anskaffandet av bostäder till enskilda.¹⁸⁵

De skiljaktiga domarna var också av åsikten att artikelns tillämpningsområde borde kunna utvidgas till att omfatta rätten till bostad för romer utan att för den skull gälla för andra fall. En person som bor under mer normala förhållanden utsätts inte för lika stora påfrestningar. Detta skulle dock inte innebära att romer kunde bosätta sig var helst de önskade utan tillstånd. Hade det funnits andra bostadsplatser tillgängliga är det möjligt att inskränkningen, också enligt de skiljaktiga domarnas mening, skulle ha varit proportionerlig.¹⁸⁶

De skiljaktiga domarna anmärkte även på Europadomstolens resonemang angående en eventuell tillämpning av artikel 14. Europadomstolen hade ju framhållit att det i fallet inte varit fråga om lika fall. De skiljaktiga domarna ansåg att diskriminering dock kan föreligga när en stat behandlar två personer lika om deras situationer skiljer sig betydligt från varandra.¹⁸⁷

I alla de ovan nämnda fallen har domstolen konstaterat att romer är en utsatt grupp och att särskild hänsyn därför ska tas till deras livsstil vid stiftande av regelverk och avseende beslut i enskilda fall.¹⁸⁸ I *Connors*, som är det senaste fallet, uttalade domstolen att det i detta avseende finns en positiv

---

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ A.a., s. 121 f.

¹⁸⁶ A.a., s. 122.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ A.a., s. 123 f.

skyldighet för de avtalsslutande staterna att enligt artikel 8 underlätta för romernas livsstil.¹⁸⁹

Sammanfattningsvis kan konstateras att frågan huruvida rätten till bostad ska anses omfattas av artikel 8 i dagsläget förmodligen får besvaras nekande. Däremot skulle det mycket väl kunna bli ett jakande svar i framtiden. Detta då fallen som pekar i denna riktning har avgjorts med en mycket liten majoritet. Domstolen i *Connors* visade på en större förståelse för romernas livsstil än vad man gjort i de tidigare fallen och gav försiktigt små medgivande till de skiljaktigas åsikter i *Chapman*. Inget av domsluten har varit så pass övertygande att man kan vara säker på hur rättsläget kommer att se ut inom en snar framtid. Domstolen skulle i ett framtida fall kunna gå emot sin tidigare linje utan att det vore någon sensation. Nya faktaomständigheter skulle kunna utöka det rättsliga innehållet i artikel 8 och även tolkningen av artikeln bör kunna ses över då uppfattningen i frågan om behandling av minoriteter ändras. Än så länge har möjligheten att artikel 8 även skulle omfatta rätten till bostad bara föreslagits och detta under mycket speciella omständigheter eller rörande utsatta grupper. Man kan dock inte bortse från att det har förordats och att det kan komma att påverka utgången av framtida fall.¹⁹⁰ Det återstår således att se hur domstolen vid liknande fall kommer att göra sin bedömning i framtiden.

4.7 Diskrimineringsförbudet

Alla människor är lika i värde och rättigheter. Det innebär att ingen får diskrimineras eller hindras från att utnyttja sina rättigheter på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning eller politisk eller annan uppfattning. Skyddet mot diskriminering är en av hörnstenarna i arbetet för de mänskliga rättigheterna. FN:s konvention mot alla former av rasdiskriminering är det främsta internationella instrumentet som motverkar diskriminering. Konventionen syftar till att garantera alla människor, oavsett ursprung, absolut och fullständig rätt till alla tänkbara mänskliga rättigheter.¹⁹¹

I och med utvidgningen av EU är numera romerna den största minoriteten i hela Europa. Romerna har i hela regionen en speciellt utsatt situation och saknar inte bara tillgång till majoritetssamhällets institutioner och tjänster, utan saknar också ofta det mest grundläggande skyddet och rättigheterna för ett värdigt liv. Genom flera nyligen genomförda europeiska undersökningar står det klart att romer är den etniska minoritet i Europa som utsätts för den starkaste diskrimineringen och de starkaste fördomarna.¹⁹²

---

¹⁸⁹ Ibid, *Connors mot Förenade Konungariket*, dom av den 27 maj 2004, Appl. Nr. 66746/01, para. 84.

¹⁹⁰ A.a., s. 124 f.

¹⁹¹ SOU 2010:55, s. 497.

¹⁹² A.a., s. 499.

En centralpunkt i Europakonventionen är förbudet mot diskriminering eller principen om att lika fall ska behandlas lika. Artikel 14 i konvention stadgar ett förbud mot diskriminering, men inte ett generellt sådant, utan det omfattar endast diskriminering med avseende på de fri- och rättigheter som behandlas i konventionen och dess tilläggsprotokoll.¹⁹³

Ett generellt diskrimineringsförbud finns stadgat i tilläggsprotokoll tolv. Det innebär att förbudet omfattar diskriminering avseende alla rättigheter som erkänns i nationell lag. Det medför att ingen enskild ska få diskrimineras av offentliga myndigheter. Listan över förbjudna diskrimineringsgrunder nämns uttryckligen och är kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, egendom, födsel eller annan ställning. Listan är dock inte uttömmande. Tilläggsprotokoll tolv trädde i kraft den 1 april 2005. Omfattningen av diskrimineringsförbudet är ännu oklar, bland annat avseende statens skyldighet att vidta åtgärder mot sådan diskriminering som privata aktörer gör sig skyldiga till.¹⁹⁴

Artikel 14 i Europakonventionen stadgar att åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i konventionen ska säkerställas utan någon åtskillnad på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt. Förbudet i artikel 14 omfattar även de rättigheter som lagts till i konventionens tilläggsprotokoll.¹⁹⁵

För att en handling ska omfattas av artikel 14 måste den inte samtidigt innefatta en fristående kränkning av någon annan artikel i konventionen, men den måste vara att hänföra till det område som behandlas i någon av konventionens artiklar. På detta sätt uttryckte sig Europadomstolen i *Rasmussen mot Danmark*:

”Artikel 14 kompletterar de andra materiella bestämmelserna i konventionen och protokollen. Den har ingen självständig existens, eftersom den bara har verkan i förhållande till ”åtnjutandet av de fri- och rättigheter” som skyddas av dessa bestämmelser. Fastän tillämpningen av artikel 14 inte nödvändigtvis förutsätter ett brott mot dessa bestämmelser – och i denna utsträckning har den en självständig betydelse – finns inget utrymme för dess tillämpning om inte de fakta som är i fråga faller inom området för en eller flera av dessa bestämmelser.”¹⁹⁶

Det var just i *Rasmussen mot Danmark* som Europadomstolen för första gången på ett tydligt sätt visade sin metod för att avgöra huruvida artikel 14 var tillämplig. Det var en metod där man genom att gå igenom ett visst antal

---

¹⁹³ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 437.

¹⁹⁴ Prop. 2007/08:95, s. 54.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 437 f, *Rasmussen mot Danmark*, dom av den 28 november 1984, Appl. Nr. 8777/79.

olika steg kunde konstatera om en kränkning av artikel 14 låg för handen. Metoden var dock tämligen teknisk och har således inte alltid använts av Europadomstolen. Huruvida ett visst fall ska anses falla inom Europakonventionens område kan vidare anses vara en tämligen kontroversiell fråga.¹⁹⁷

Ibland kan en handling innehålla ett diskriminerande element som bidrar till att handlingen anses utgöra en kränkning av någon annan bestämmelse i konventionen. Som exempel kan nämnas att kriminaliseringen av homosexuellt beteende mellan vuxna i *Dudgeon mot Förenade Konungariket* och *Norris mot Irland* har ansetts strida mot den genom artikel 8 stadgade respekten för privatlivet.¹⁹⁸

Det finns åtskilliga fall där diskriminering framstår som en av klagandens mest elementära aspekter men där Europadomstolen så fort den funnit en kränkning av någon av de andra rättigheterna underlåtit att ta ställning till huruvida det skett någon självständig kränkning av artikel 14.¹⁹⁹

Diskrimineringsgrunderna är inte uttömmande. Det innebär dock inte att varje åtskillnad mellan enskilda ska vara att betrakta som diskriminering. Olika behandling är tillåten såtillvida den har en objektiv och godtagbar grund som står i proportion till sitt ändamål.²⁰⁰

4.7.1 Lika fall

För att det ska föreligga diskriminering måste det vara fråga om två lika fall, det vill säga två personer som befinner sig i en analog situation. I *Van der Musselle mot Belgien* hade en ung advokat ålagts att försvara en åtalad person utan att få någon ersättning för detta. Han hävdade att detta var diskriminerande då unga advokater i detta hänseende behandlades annorlunda än en rad andra yrkeskategorier. Domstolen ansåg dock inte att unga advokater fick anses befinna sig i samma situation som de andra yrkesgrupperna vilka klaganden hade åberopat.²⁰¹

I fråga om rätten att vistas och bo i ett land tillhör detta lands medborgare och utlänningar olika kategorier vilket innebär att skillnaderna i deras rättigheter inte i allmänhet anses vara grund för diskriminering. Också rätten att bedriva vissa typer av ekonomisk eller annan verksamhet undantas från

---

¹⁹⁷ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 579.

¹⁹⁸ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 438, *Dudgeon mot Förenade Konungariket*, dom av den 22 oktober 1981, Appl. Nr. 7525/76; *Norris mot Irland*, dom av den 26 oktober 1988, Appl. Nr. 10581/83.

¹⁹⁹ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 578.

²⁰⁰ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 438.

²⁰¹ A.a., s. 438 f, *Van der Musselle mot Belgien*, dom av den 23 november 1983, Appl. Nr. 8919/80.

diskriminering.²⁰² Inte heller olika lagar för olika delar av ett land behöver utgöra diskriminering. I *Magee mot Förenade Konungariket* klagades över att reglerna om rätt till juridiskt bistånd efter arrestering och möjligheterna att dra negativa slutsatser av en arresterad persons tystnad inte var desamma på Nordirland som i England och Wales. Europadomstolen ansåg inte att dessa skillnader i lagen innebar diskriminering. De var endast ett resultat av regionala skillnader.²⁰³

4.7.2 Objektiv grund

För att skillnad i behandling av lika fall ska utgöra diskriminering måste skillnaden sakna en objektiv och godtagbar grund. Detta fastslog Europadomstolen i *Det belgiska språkmålet*²⁰⁴. Domstolen konstaterade där att om en objektiv och godtagbar grund var för handen skulle bedömas med hänsyn till ifrågavarande åtgärds syften och verkningar och med beaktande av de principer som normalt tillämpas i demokratiska samhällen. Det räcker dock inte med att det finns en objektiv och godtagbar grund. Artikel 14 är också kränkt om det inte finns några rimliga proportioner mellan de medel som används och det mål man vill uppnå.²⁰⁵

Diskriminering på grund av ras, det vill säga etniskt ursprung eller nationalitet, bör tas på största allvar. Europadomstolen har uttryckt sig på följande sätt: ”*en synnerligen betänklig form av diskriminering... som på grund av sina vådliga konsekvenser fordrar vaksamhet och kraftfulla reaktioner från myndigheter.*”²⁰⁶

Stater är således enligt Europadomstolen tvungna att använda sig av alla tänkbara medel för att bekämpa rasism och för att förstärka uppfattningen hos allmänheten om att ett demokratiskt samhälle är ett samhälle som vilar på mångfald. Då det föreligger olikbehandling på grund av ras, färg eller etniskt ursprung har Europadomstolen i plenum uttalat att begreppen är objektiva och att godtagbara skäl bör tolkas så strikt som möjligt.²⁰⁷

I *Nachova med fler mot Bulgarien* hade två personer av romskt ursprung, som skulle arresteras, skjutits ihjäl av militärpolisen. Det fanns vissa misstankar om att personernas romska ursprung hade påverkat händelseförloppet. Det kunde inte visas att myndigheterna skulle ha handlat annorlunda om personerna varit icke-romer men då ingen särskild utredning

---

²⁰² A.a., s. 439, *Observer och Guardian mot Förenade Konungariket*, dom av den 26 november 1991, Appl. Nr. 13585/88; *Sunday Times (nr 2) mot Förenade Konungariket*, dom av den 26 november 1991, Appl. Nr. 13166/87.

²⁰³ *Ibid*, *Magee mot Förenade Konungariket*, dom av den 6 juni 2000, Appl. Nr. 28135/95.

²⁰⁴ *Det belgiska språkmålet*, dom av den 23 juli 1968, 1474/62; 1677/62; 691/62; 1769/63; 1994/63; 2126/64.

²⁰⁵ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 440.

²⁰⁶ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 591, *DH m.fl. mot Tjeckiska Republiken*, dom av den 13 november 2007, Appl. Nr. 57325/00, para. 176.

²⁰⁷ *Ibid*, *DH m.fl. mot Tjeckiska Republiken*, dom av den 13 november 2007, Appl. Nr. 57325/00.

gjorts för att kunna utesluta de rasistiska motiven ansåg Europadomstolen att underlåtenheten att utreda frågan innebar att det förelåg ett brott mot artikel 14 i förening med artikel 2.²⁰⁸ Även i *Bekos och Koutropoulos mot Grekland* fann Europadomstolen att en utredning om påstådd misshandel borde särskilt ha inriktats på att klarlägga om det hade förekommit diskriminerande behandling på grund av klagandenas romska tillhörighet.²⁰⁹

I *Moldavien (nr 2) mot Rumänien* hade det utbrutit ett slagsmål på en bar mellan tre romer och två icke-romer i den rumänska byn Hadareni. Detta resulterade i att en av de två icke-romerna dog. Som någon slags hämnd mot detta, utan att målet hade utretts i domstol, brändes huset där de tre romerna gömde sig ned. Detta ledde till att en av dem brann inne medan de andra två blev ihjälslagna. Även poliser uppgavs ha deltagit i uppsökningen av det romska gömstället utan att på något sätt ha försökt hindra aktionen. Dessutom påstods de ha uppmuntrat till att förstöra ytterligare romska bostäder. Så blev också fallet då man brände ner och förstörde alla övriga romska bostäder som fanns i samhället.²¹⁰

Europadomstolen anförde enhälligt i målet att det hade skett en kränkning av bland annat artikel 8 i Europakonventionen. Detta då domstolen fann det vara klarlagt att domare och poliser varit involverade i nedbränningen av de romska hemmen och att de dessutom hade försökt dölja händelsen. Efter att ha fått sina hem förstörda fick romerna leva under mycket oanständiga förhållanden, i källare, stall och hönshus. De fick ofta byta boende och fick bo med familj och vänner under överbefolkade förhållanden. På grund av att myndigheterna hade deltagit i hämndaktionen mot romerna fick myndigheterna anses vara ansvariga för romernas levnadssituation efter attackerna. Slutligen konstaterade Europadomstolen att det inte rådde något tvivel om att sökandens levnadsförhållanden skulle omfattas av deras rätt till respekt för privat-, familjeliv och hem i artikel 8. Europadomstolen ansåg inte att myndigheterna kunde rättfärdiga sin olikbehandling av klaganden och därför förelåg också ett brott mot diskrimineringsförbudet i artikel 14 i kombination med bland annat artikel 8.²¹¹

I *D.H. med fler mot Tjeckiska republiken* hade romska barn placerats i specialskolor för barn med inlärningssvårigheter. Att placera barnen i specialskolor hade beslutats av rektorn och till grund för beslutet låg ett test som skulle klarlägga barnens intellektuella förmåga. Huruvida sådana tester skulle anses tillförlitliga var omtvistat. Europadomstolen framhöll att åtgärderna visserligen kunde ses som ett försök att få bukt på problematiken kring romska barns bristande skolgång. Åtgärderna kunde dock inte anses ha haft ett godtagbart syfte eller varit proportionerliga i förhållande till syftet. Denna slutsats kom Europadomstolen fram till efter att ha konstaterat

---

²⁰⁸ *Nachova m.fl. mot Bulgarien*, dom av den 6 juli 2005, Appl. Nr. 43577/98; 43579/98.

²⁰⁹ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 443, *Bekos och Koutropoulos mot Grekland*, dom av den 13 december 2005, Appl. Nr. 15250/02.

²¹⁰ *Moldavien m.fl. (nr 2) mot Rumänien*, dom av den 12 juli 2005, Appl. Nr. 41138/98; 64320/01.

²¹¹ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, s. 443.

att en vanlig skolgång skulle ha gynnat romerna i högre grad på arbetsmarknaden. Det ansågs således föreligga en kränkning av artikel 14 tillsammans med artikel 2 i första tilläggsprotokollet (rätten till undervisning).²¹²

I *Timishev mot Ryssland* konstaterade Europadomstolen att olikbehandling enbart på grund av etniskt ursprung aldrig kan vara objektivt godtagbart i ett modernt demokratiskt samhälle byggt på pluralism.²¹³ I fallet hade en man vägrats inresa i Ryssland på grund av sitt tjeckiska ursprung. Europadomstolen konstaterade att det förelåg diskriminering enligt artikel 14 tillsammans med artikel 2 i tilläggsprotokoll fyra. Detta då myndigheterna hade behandlat mannen annorlunda jämfört med icke-tjeckiska medborgare och därmed på grund av etniskt ursprung gjort otillåtna inskränkningar i hans rätt till rörelsefrihet.²¹⁴

4.7.3 Minoritetsskydd

Oräkneliga av minoriteters rättigheter faller utanför Europakonventionens skyddsområde. I artikel 14 räknas visserligen *nationella minoriteter* upp som en förbjuden diskrimineringsgrund. Det ändrar dock inte det faktum att Europakonventionen bara partiellt skyddar minoriteters rättigheter, däribland förpliktar stater att vidta åtgärder som indirekt är till deras fördel. Framförallt är det då fråga om rätten till fria och rättvisa val, yttrandefrihet, rätten till deltagande samt religionsfrihet.²¹⁵

Tidigare planer på att införa ytterligare ett tilläggsprotokoll med syfte att utöka minoritetsskyddet förverkligades aldrig. Europarådet har dock vidtagit ett flertal åtgärder för att öka skyddet av minoriteters rättigheter i Europa. Den mest framstående är Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter som trädde ikraft år 1998. Konventionen är den första i sitt slag att skydda minoriteter i allmänhet.²¹⁶

4.7.4 Diskriminering av rätten till bostad

Det har som tidigare nämnts vid ett flertal tillfällen i praxis diskuterats huruvida rätten till bostad skulle kunna omfattas av artikel 8. Frågan har dock besvarats nekande. Däremot finns det en möjlighet att artikel 8 i kombination med artikel 14 skulle kunna vara en lösning på problemet. För att artikel 14 ska kunna bli tillämplig krävs det endast att diskrimineringen omfattas av Europakonventionens område. Det ställs mindre krav för att något ska anses falla inom någon av artiklarnas område än vad det fordras

---

²¹² *DH m.fl. mot Tjeckiska Republiken*, dom av den 13 november 2007, Appl. Nr. 57325/00.

²¹³ *Timishev mot Ryssland*, dom av den 13 december 2005, Appl. Nr. 55762/00; 55974/00 para. 58.

²¹⁴ *Ibid*, para. 58,59.

²¹⁵ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 602.

²¹⁶ A.a., s. 603.

för att något ska falla inom artiklarnas tillämpningsområde. Det skulle kunna innebära att artikel 8 i kombination med artikel 14 är ett möjligt skydd avseende diskriminering av rätten till bostad i medlemsländernas bostadspolitik och lagstiftning.²¹⁷

I *Larkos mot Cypern* konstaterade domstolen att det förelåg en kränkning av artikel 14 i kombination med artikel 8 då en statstjänsteman hade fått sitt hyreskontrakt avslutat när han gick i pension. Statstjänstemannen hade i många år bott tillsammans med sin familj i huset. Han hävdade att han hade blivit diskriminerad då han till skillnad från hyresgäster med privata hyresvärdar inte erhållit något skydd mot att bli vräkt. Fallet illustrerar också att listan över grund för diskriminering i artikel 14 inte är uttömmande.²¹⁸

I *Karner mot Österrike* hävdade en homosexuell man sin rätt att överta sin sambos hyreskontrakt efter att denne gått bort i AIDS. Männan hade levt tillsammans i flera år och delat på omkostnaderna för lägenheten. Mannen var också arvtagare efter sin sambo. Hyresvärden hade försökt få hyresavtalet att upphävas. I enlighet med österrikisk lag är en livskamrat berättigad att överta sin sambos hyreskontrakt under speciella omständigheter. Den österrikiska domstolen fann dock att denna lag inte var avsedd att tillämpas på homosexuella. Europadomstolen ansåg att detta var inom tillämpningsområdet för artikel 8 då olikbehandlingen av klaganden på ett negativt sätt hade påverkat hans rätt till respekt för hem. Europadomstolen konstaterade vidare att otroligt starka skäl måste föreligga för att en olikbehandling enbart på grund av kön ska vara acceptabel. Sådana skäl hade inte den österrikiska domstolen framlagt utan enbart hänvisat till att lagen då den tillkom 1974 inte varit ämnad att omfatta homosexuella. Europadomstolen ansåg slutligen att olikbehandlingen var ett brott mot diskrimineringsförbudet i artikel 14 förenat med artikel 8.²¹⁹

Båda ovanstående fall är visserligen exempel på fall där klaganden redan haft tillgång till en bostad och tycks således ge uttryck för ett förbud mot att ingripa i enskildas redan befintliga hem. Det utesluter dock inte att resonemangen i dessa fall även skulle kunna tillämpas på fall där det i stället handlar om en plikt att tillhandahålla bostäder. I *Petrovic mot Österrike* fastslog domstolen att skyldigheten att betala fäders föräldraledighet fick anses falla inom tillämpningsområdet för artikel 8. Mot denna bakgrund förefaller det därför inte vara helt förväntat att vissa förmåner som finns inom bostadsområdet också skulle kunna omfattas av artikel 8 och därmed utgöra ett brott mot artikel 14 då olikbehandling förekommer utan objektiv grund. Bestämmelser i inhemsk lagstiftning, hyrestillstånd och andra föreskrifter som diskriminerar vissa grupper rätt till bostad bör således utan tvivel ligga inom tillämpningsområdet för Europakonventionen.²²⁰

---

²¹⁷ Koch, *Human Rights as Indivisible Rights*, s. 125.

²¹⁸ A.a., s. 125 f, *Larkos mot Cypern*, dom av den 18 februari 1999, Appl. Nr. 29515/95.

²¹⁹ A.a., s. 126 f, *Karner mot Österrike*, dom av den 24 juli 2003, Appl. Nr. 40016/98.

²²⁰ A.a., s. 127, *Petrovic mot Österrike*, dom av den 27 mars 1998, Appl. Nr. 20458/92.

Europadomstolen har i *Thlimmenos mot Grekland*, fastslagit att artikel 14 också omfattar fall där olikbehandling borde ha skett men så inte varit fallet.²²¹ De skiljaktiga domarna i *Chapman* uttalade ju också att då myndigheter underlåter att positivt särbehandla romer, detta under speciella omständigheter kan utgöra diskriminering. Slutsatsen som kan dras av detta är att artikel 14 i kombination med artikel 8 omfattar ett stort tillämpningsområde.²²²

4.7.5 Förstörelse av bostäder

Nedbränning av bostäder för att medvetet driva iväg enskilda på grund av deras etniska ursprung kan knappast anses vara förenligt med Europakonventionen. Problemen i sådana fall brukar vara att lyckas bevisa statens ansvar i det hela. Europadomstolen har sedan 1996 studerat bevis från Turkiet som i flera fall har anklagats för att brutalt ha vräkt kurdiska medborgare i sydöstra Turkiet och förstört deras bostäder. Så fort anklagelserna har kunnat bevisas har domstolen inte tvekat att konstatera att ett brott mot Europakonventionen har förelegat. Antingen i form av en kränkning av artikel 8 eller av artikel 1 i första tilläggsprotokollet (ägenderätt).²²³

I *Akdivar med fler mot Turkiet* konstaterade Europadomstolen i plenum att det fick anses vara klarlagt att det var säkerhetsstyrkan i landet som låg bakom nedbränningen av klagandens hus och att förlusten av deras hem hade tvingat dem att flytta från byn. Europadomstolen konstaterade att det inte rådde några som helst tvivel om att åtgärderna hade utgjort ett brott mot artikel 8 och rätten till respekt för familjelivet och hem samt mot artikel 1 i första tilläggsprotokollet och respekten för deras ägodelar.²²⁴

I *Mentes med fler mot Turkiet* rådde liknande omständigheter och också här ansåg Europadomstolen i plenum att åtgärderna stred mot artikel 8.²²⁵ Liknande uttalanden har också gjorts i ett flertal andra fall.²²⁶

---

²²¹ *Thlimmenos mot Grekland*, dom av den 6 april 2000, Appl. Nr. 34369/97.

²²² Koch, *Human Rights as Indivisible Rights*, s. 127.

²²³ Koch, *Human Rights as Indivisible Rights*, s. 139 f.

²²⁴ A.a., s. 140, *Akdivar m.fl. mot Turkiet*, dom av den 16 september 1996, Appl. Nr. 21893/93, allmänt från fallet men främst sista meningen para. 88.

²²⁵ Ibid, *Mentes m.fl. mot Turkiet*, dom av den 28 november 1997, Appl. Nr. 23186/94.

²²⁶ Se också *Selcuk och Asker mot Turkiet*, dom av den 24 april 1998, Appl. Nr. 23184/94; 23185/94; *Dulas mot Turkiet*, dom av den 30 januari 2001, Appl. 25801/94; *Orhan mot Turkiet*, dom av den 18 juni 2002, Appl. Nr. 25656/94. I samtliga av fallen hade klaganden också yrkat på ett brott mot artikel 3 i konventionen (förbud mot tortyr samt omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning) på grund av det sätt förstörelsen skett eller då den påverkat dem mycket allvarligt. Domstolen ansåg att så var fallet i de två förstnämnda fallen, dock inte i *Orhan mot Turkiet*. Detta på grund av att domstolen inte kunde finna några skäl vare sig när det gällde sökandens ålder, hälsa eller utförandet av åtgärden. Domstolen ansåg därför inte att behandlingen varit tillräckligt tortyrliknande för att artikel 3 skulle vara tillämplig, detta trots att åtgärden ansågs vara en mycket allvarlig kränkning av artikel 8 i konventionen.

4.7.6 Analys

Diskrimineringsförbudet i artikel 14 innehåller alltså ett flertal begräsningar och skiljer sig därför lite från övriga diskrimineringsregleringar inom den internationella rätten. Man kan till exempel jämföra med artikel 26 i ICCPR, som vittomspännande förbjuder diskriminering av alla de intressen som skyddas av nationell lagstiftning.²²⁷

Europakonventionens tolfte tilläggsprotokoll antas visserligen i framtiden fylla ut det tomrum som artikel 14 har lämnat efter sig. I dagsläget har det dock inte ratificerats av tillräckligt många länder för att man ännu ska kunna se om det kommer att leda till någon märkbar skillnad. Således är det fortfarande artikel 14 som är aktuell för de flesta av medlemsstaterna.²²⁸

De rättigheter som helt faller utanför Europakonventionens skyddsområde omfattas inte av diskrimineringsförbudet i artikel 14. I praktiken innebär detta en stor begränsning av förbudet då en stor del av den diskriminering som inträffar i praktiken avser sociala och ekonomiska rättigheter såsom till exempel rätten till arbete.²²⁹

Det oaktat har artikel 14 det senaste årtiondet behandlats i många betydelsefulla mål. Inte minst i viktiga domar och beslut angående diskriminering på grund av sexuell läggning. Artikelns betydelse har också utvecklats i den nyckelserie av fall där anklagelser om rasistisk diskriminering av romer förekommit.²³⁰

Det blir spännande att se hur Europadomstolen i framtiden kommer att tolka och tillämpa tilläggsprotokoll tolv och på vilket sätt det kommer att förstärka effektiviteten av Europakonventions diskrimineringskydd. Möjligtvis kan det också komma att till viss del påverka tillämpningen av artikel 14.²³¹

Två problematiska frågeställningar vid tillämpningen av artikel 14 är huruvida det ska anses föreligga en *analog situation* och om en viss fråga ska anses *inrymmas inom Europakonventionens skyddsområde*. Det finns inget enhetligt svar på dessa frågor i praxis. Flera av de tidigare fallen är mångtydiga och Europadomstolen skulle därför behöva klargöra hur dessa frågor ska lösas.²³²

Slutligen kan konstateras att de nya fallen som behandlar diskriminering av romer²³³ utgör en ny stor utmaning för Europadomstolen. Målen har

---

²²⁷ Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, s. 577 f.

²²⁸ A.a., s. 578.

²²⁹ A.a., s. 580.

²³⁰ A.a., s. 578.

²³¹ Ibid.

²³² Ibid.

²³³ Här åsyftas bl.a. *Chapman mot Förenade Konungariket*, dom av den 18 januari 2001, Appl. Nr. 27238/95; *Connors mot Förenade Konungariket*, dom av den 27 maj 2004, Appl. Nr. 66746/01; *Nachova m.fl. mot Bulgarien*, dom av den 6 juli 2005, Appl. Nr. 43577/98;

medfört att Europadomstolen har gjort några betydelsefulla uttalanden om rasism och har inrättat några nya standarder beträffande artikel 14. Till exempel har fastslagits i *Nachova med fler mot Bulgarien* att det fordras en obligatorisk procedur vid utredning av polisvåld som påstås ha varit motiverat av rasism. I *DH mot Tjeckiska Republiken* fastslog Europadomstolen att det förelåg en kränkning av artikel 14 tillsammans med artikel 2 i det första tilläggsprotokollet (rätten till undervisning). Romska barn hade placerats i specialskolor för barn med inlärningssvårigheter men domstolen konstaterade att en vanlig skolgång skulle ha gynnat romerna i högre grad på arbetsmarknaden. Fallet kan anses vara ett av de viktigaste fallen någonsin beträffande artikel 14. Det återstår att se vilket tillskott artikel 14 och tilläggsprotokoll tolv i framtiden kommer innebära för minoritetens utsatta situation, inte minst för romernas.²³⁴

43579/98 samt *DH m.fl. mot Tjeckiska Republiken*, dom av den 13 november 2007, Appl. Nr. 57325/00.

²³⁴ A.a., s. 614 f.

5. Slutsats

Romers mänskliga rättigheter utsätts för allvarliga kränkningar i Europa och många romer utestängs från väsentliga delar av samhällslivet. För att få ökad kunskap och förståelse för många romers situation i dag är det nödvändigt att förstå den historiska kontexten, hur stereotyper kring romer vuxit fram och hur fördomar mot romer lever vidare från generation till generation samt ligger till grund för medlemsstaternas politik.²³⁵

Romer i Europa utsätts för diskriminering på bostadsmarknaden, arbetsmarknaden, som asylsökande och i utbildningshänseende. Vidare lider de av hälsoproblem samt saknar makt över sitt eget liv och politiskt inflytande. Detta är en verklighet som den kontinuerliga exkluderingen av romer har resulterat i.²³⁶

Det historiska arvet skapar begränsningar för människors handlingsutrymme. Det är det historiska arvet tillsammans med den situation vi befinner oss i, det vill säga de socioekonomiska och kulturella omständigheter vi lever under, som avgör de upplevda möjligheter vi fattar våra beslut utifrån. Många romer lever under omständigheter som är kraftigt beskurna och befinner sig i en situation som präglas av en liten eller ingen makt. Detta medför att de får sina ambitioner begränsade och deras agerande formas ofta efter det som de upplever förväntas av dem.²³⁷

Den romska minoriteten har i dag, precis som alla andra medborgare, ett formellt tillträde till samhällets och statens institutioner och service. Men det som nästan genomgående saknas för romer är det reella tillträdet. I nästan alla samhällssektorer är romerna exkluderade av olika skäl, men med en gemensam faktor, strukturell diskriminering.²³⁸

Roten till diskriminering och hatbrott mot romer finns i den särskilda slags rasism som är riktad mot dem, den så kallade *antiziganismen*. Antiziganism kan sägas vara den i Europa mest accepterade formen av rasism. Antiziganistiska attityder påminner till sin karaktär om antisemitistiska attityder och kan antas ligga bakom till exempel de hårda reaktioner gentemot romer som utnyttjar sin rätt till fri rörlighet på samma villkor som andra EU-medborgare.²³⁹

I Europarådets och OSSE:s studie om romsk migration i Europa analyseras i vilken utsträckning romska flyktingars rättigheter respekteras. I studien konstateras att romer är utsatta för diskriminering som asylsökande. Flera

---

²³⁵ SOU 2010:55, s. 511.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ A.a., s. 511 f.

²³⁸ A.a., s. 513.

²³⁹ A.a., s. 502.

romer från Ungern och Tjeckien har de senaste åren sökt och beviljats asyl i Kanada då de ansetts ha haft ett skyddsbehov.²⁴⁰

Frågan är varför romerna valt att söka skydd utanför Europa istället för att utnyttja EU:s fria rörlighet. En förklaring till detta kan vara att Kanada har en mer effektiv integrations- och arbetsmarknadspolitik vilket har resulterat i att romer är mindre stigmatiserade där än vad de är i Europa. En annan slutsats som kan dras av asylmigrationen till Kanada är att Europa i lägre utsträckning förmår garantera skydd och grundläggande rättigheter för romer.²⁴¹

5.1 Framtiden

Den romska världsorganisationen IRU har föreslagit att man ska inrätta ett EU-medborgarskap. Som motivering har anförts att statskonceptet är förlegat och att nationalismen ofta har lett till förföljelser och krig.

Tendensen bland EU:s ledande politiker tycks dock hittills ha varit att den romska frågan ska behandlas på nationell nivå. Frankrikes utvisningar av romer har visserligen lett till ett kraftfullt fördömande också från EU:s sida och frågan är hur länge man kan undvika att utfärda ett bindande EU-direktiv avseende romernas situation i medlemsländerna.

Vad kan då Europakonventionen tänkas kunna erbjuda romerna för skyddsmöjligheter? Som tidigare nämnts var ett av syftena bakom konventionen att skydda minoriteter från kränkningar av mänskliga rättigheter.

Europakonventionen skyddar utlänningar från kollektiva utvisningar och stadgar även till viss del att de inte bör vara föremål för godtyckliga utvisningar. Europadomstolen kräver dock endast att de nationella lagarna innehåller minimigarantier mot godtyckliga ingripanden från myndigheterna avseende utvisning. Detta bekräftar återigen suveränitetsprincipens betydelse.

Rörelsefriheten i Europakonventionen erbjuder ett mycket litet skydd, framförallt beträffande rätten till inresa. Det verkar vara en allmänt accepterad ståndpunkt att frågor som berör inresa och vistelse för utlänningar ska anses falla inom det mycket reserverade området för enskilda staters jurisdiktion. En stats jurisdiktion torde utgöra en nästintill absolut rättighet för staten och är således till stor del undantagen från regleringar i den internationella rätten. Kanske är principen om staters suveränitet den största antagonisten till ökade rättigheter för utlänningar. Utvecklingen i Europadomstolens praxis tyder dock på att allt högre krav ställs på att stater ska skydda utsatta minoriteter. I flera fall har domstolen

---

²⁴⁰ A.a., s. 128.

²⁴¹ Ibid.

konstaterat att romer är en utsatt grupp och att särskild hänsyn därför ska tas till deras livsstil vid stiftande av regelverk och avseende beslut i enskilda fall.²⁴²

Det blir intressant att se hur Europadomstolen i framtiden kommer att tolka och tillämpa tilläggsprotokoll tolv och på vilket sätt det kommer att förstärka effektiviteten av Europakonventionens diskrimineringskydd. Den senaste praxisen beträffande diskriminering av romer bör ge vid handen att en förändring inom en snar framtid är möjlig. En sådan förändring skulle kunna innebära att en del av den särbehandling som romer i Europa fortfarande utsätts för kunde falla inom artikel tillämpningsområde. Det återstår att se vilket tillskott artikel 14 och tilläggsprotokoll tolv i framtiden kommer att innebära för romernas utsatta situation.

5.3 Slutord

Frankrikes utvisning av romer har väckt stor uppståndelse runt om i världen. Det är dock viktigt att påpeka att liknande företeelser också har inträffat i flera andra Europeiska länder. Att just Frankrikes utvisningar fick så mycket uppmärksamhet kan bero på att de under endast en månads tid återsände hela 979 romer till Rumänien och Bulgarien. Dessutom har Frankrike totalt under 2010 utvisat mer än 8000 romer. Frankrikes regering har inte heller dragit sig för att göra officiella kontroversiella uttalanden, till exempel om att det skulle finns en koppling mellan romer och brottslighet.

Först och främst kan konstateras att utvisningarna strider mot förbudet om kollektiva utvisningar i artikel 3 i Europakonventionens fjärde tilläggsprotokoll. Utvisningarna har verkställts inom en ytterst kort tidsperiod och under former som inbegripit offentlig stigmatisering samt tvångs- och skrämelmetoder. De franska myndigheternas påstående om att utvisningarna skulle ha gjorts på frivillig och humanitär grund är enligt min mening väldigt tvivelaktigt. Jag är av uppfattningen att myndigheterna under denna korta tidsperiod omöjligt skulle ha hunnit med att utföra en enskild prövning av varje individs fall. Enligt FN:s kommitté mot rasdiskriminering har dessutom en del av dem som utvisats förklarat att de hotats med att frihetsberövas eller tvångsförvisas om de motsatte sig utvisningen.

Jag anser att det är mer tveksamt huruvida utvisningarna ska anses strida mot rörelsefriheten i artikel 2 i Europakonventionens fjärde tilläggsprotokoll. I artikel 2.1 stadgas att var och en som lagligen befinner sig inom en stats territorium har rätt att fritt röra sig där och att fritt välja bostättningsort. Romerna skulle således ha haft rätt att välja bostättningsort såvida de lagligen befann sig på Frankrikes territorium. Som jag ser det är risken att många av de utvisade romerna inte befann sig lagligen på

---

²⁴² A.a., s. 123 f.

Frankrikes område relativt stor. Därför är det enligt min mening inte särskilt troligt att utvisningarna strider mot denna rättighet.

Att rätten till bostad skulle omfattas av artikel 8 känns i dagsläget ganska orimligt. Jag tycker ändå att resonemanget som Koch för i denna fråga är intressant. Europadomstolens uttalande i *Connors* om att det finns en positiv skyldighet för de avtalsslutande staterna att enligt artikel 8 underlätta för romernas livsstil är dock inte enligt min mening något som tyder på att rätten till bostad i framtiden kommer att omfattas av rätten till hem. Följaktligen anser jag inte att utvisningarna strider mot rätten till hem.

Utvisningarna har också inneburit diskriminering mellan unionsmedborgarna. Att de därför skulle kunna omfattas av diskrimineringsförbudet i artikel 14 känns mer troligt. Artikel utveckling under de senaste åren ger hopp om att utvisningar likt dessa skulle kunna strida mot Europakonventionens diskrimineringsförbud. De nya fallen som behandlat diskriminering av romer har inneburit en intressant utveckling. Jag tror och hoppas att allt fler myndigheter tvingas inse det allvarliga i romernas situation och att de tar sitt ansvar. Detta gäller även Europadomstolen.

Min slutsats av denna studie är således att det inte torde råda något tvivel om att Frankrikes utvisningar av romer strider mot Europakonventionen. Det återstår att se hur Europadomstolen själv kommer välja att besvara frågan.

Käll- och litteraturförteckning

Internationella konventioner

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, undertecknad den 4 november år 1950 i Rom.

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, antogs år 1948 av FN:s generalförsamling i Palais de Chaillot, Paris.

FN:s konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna, ICCPR, antogs år 1966 i New York.

Internet

Dagens nyheters hemsida, hämtat den 17 november 2010:

<http://www.dn.se/nyheter/varlden/franska-utvisningar-av-romer-fordoms-1.1167705>,

<http://www.dn.se/debatt/romer-ska-ha-samma-ratt-som-ovriga-eu-medborgare-1.1164716>.

Dagens nyheters hemsida, hämtat den 26 januari 2011:

<http://www.dn.se/nyheter/varlden/frankrike-inleder-utvisning-av-romer>.

Europaparlamentets hemsida:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0503+0+DOC+XML+V0//SV>,

Europaparlamentets resolution om utvisning av romer. Hämtat den 23 november 2010.

Europarådets hemsida, hämtat den 7 januari 2011:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=07/01/2011&CL=ENG>,

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=046&CM=10&DF=07/01/2011&CL=ENG>,

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=177&CM=10&DF=07/01/2011&CL=ENG>,

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=117&CM=10&DF=07/01/2011&CL=ENG>.

Franska regeringens hemsida:

<http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/interview-du-premier-ministre-sur-france-inter>. Hämtat den 20 december 2010.

Hufvudstadsbladets hemsida:

<http://www.hbl.fi/text/utrikes/2010/8/18/w50861.php>. Hämtat den 17 november 2010.

Nationalencyklopedin på Internet, hämtat den 10 november 2010:
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/kort/romer>,
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/romer/ursprung-och-%C3%A4ldre-historia>,
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/romer/romernas-ankomst-till-europa>.

Sveriges delegation vid europarådets hemsida:
http://www.swedenabroad.com/Page_58811.aspx. Hämtat den 27 december 2010.

Litteratur

Cederberg Irka, *Född fördömd, Romerna – ett europeiskt dilemma*, Leopard förlag, Stockholm 2010.

Cornelisse Galina, *Immigration Detention and Human Rights, Rethinking Territorial Sovereignty*, Immigration and Asylum Law and Policy in Europe volym 19, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden - Boston 2010.

Danelius Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis - en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 3:e uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2007.

Harris D.J. m.fl, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2:a upplagan, Oxford University Press, New York 2009.

Koch Ida Elisabeth, *Human Rights as Indivisible Rights, The Protection of Socio-Economic Demands under the European Convention on Human Rights*, International Studies in Human Rights volym 101, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden - Boston 2009.

Van Dijk Pieter m.fl, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 4:e upplagan, Intersentia, Antwerpen - Oxford 2006.

Publikationer

SOU 2006:6, *Skyddsgrundsdirektivet och svensk rätt*, Justitiedepartementet, Skyddsgrundsutredningen, 19 januari 2006, hämtat på regeringens hemsida den 30 november 2010, <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/56440>.

SOU 2010:55, *Romers rätt – en strategi för romer i Sverige*, Betänkande av Delegationen för romska frågor, Elanders Sverige AB, Stockholm 2010.

Proposition 2007/08:95, *Ett starkare skydd mot diskriminering*, Integrations- och jämställdhetsdepartementet, 13 mars 2008, hämtat på regeringens hemsida den 30 november 2010,
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/100634>.

Rättsfallsförteckning

Högsta Domstolen

NJA 1989 s. 131

Domar från Europadomstolen

Parter, avgörandedatum, applikationsnummer.

Akdivar m.fl. mot Turkiet, 16 september 1996, 21893/93.

Baumann mot Frankrike, 22 maj 2001, 33592/96.

Bekos och Koutropoulos mot Grekland, 13 december 2005, 15250/02.

Bolat mot Ryssland, 5 oktober 2006, 14139/03.

Bottaro mot Italien, 17 juli 2003, 56298/00.

Buckley mot Förenade Konungariket, 25 september 1996, 20348/92.

Chapman mot Förenade Konungariket, 18 januari 2001, 27238/95.

Connors mot Förenade Konungariket, 27 maj 2004, 66746/01.

Det belgiska språkmålet, 23 juli 1968, 1474/62; 1677/62; 691/62; 1769/63; 1994/63; 2126/64.

DH m.fl. mot Tjeckiska Republiken, 13 november 2007, 57325/00.

Dudgeon mot Förenade Konungariket, 22 oktober 1981, 7525/76.

Dulas mot Turkiet, 30 januari 2001, 25801/94.

Gartukayev mot Ryssland, 13 december 2005, 71933/01.

Giacomelli mot Italien, 2 november 2006, 59909/00.

Gillow mot Förenade Konungariket, 24 november 1986, 9063/80.

Guzzardi mot Italien, 6 november 1980, 7367/76.

Karner mot Österrike, 24 juli 2003, 40016/98.

Kaya mot Rumänien, 12 oktober 2006, 33970/05.

Landvreugd mot Nederländerna, 4 juni 2002, 37331/97.

Larkos mot Cypern, 18 februari 1999, 29515/95.

Luordo mot Italien, 17 juli 2003, 32190/96.

Lupsa mot Rumänien, 8 juni 2006, 10337/04.

Magee mot Förenade Konungariket, 6 juni 2000, 28135/95.

Mentes m.fl. mot Turkiet, 28 november 1997, 23186/94.

Moldavien m.fl. (nr 2) mot Rumänien, 12 juli 2005, 41138/98; 64320/01.

Nachova m.fl. mot Bulgarien, 6 juli 2005, 43577/98; 43579/98.

Norris mot Irland, 26 oktober 1988, 10581/83.

Observer och Guardian mot Förenade Konungariket, 26 november 1991, 13585/88.

Olivieira mot Nederländerna, 4 juni 2002, 33129/96.

Orhan mot Turkiet, 18 juni 2002, 25656/94.

Petrovic mot Österrike, 27 mars 1998, 20458/92.

Piermont mot Frankrike, 27 april 1995, 15773/89; 15774/89.

Pini m.fl. mot Rumänien, 22 juni 2004, 78028/01; 78030/01.

Prokopovich mot Ryssland, 18 november 2004, 58255/00.

Raimondo mot Italien, 22 februari 1994, 12954/87.

Rasmussen mot Danmark, 28 november 1984, 8777/79.

Selcuk och Asker mot Turkiet, 24 april 1998, 23184/94; 23185/94.

Sunday Times (nr 2) mot Förenade Konungariket, 26 november 1991, 13166/87.

Thlimmenos mot Grekland, 6 april 2000, 34369/97.

Timishev mot Ryssland, 13 december 2005, 55762/00; 55974/00.

Van der Mussele mot Belgien, 23 november 1983, 8919/80.

X och Y mot Nederländerna, 26 mars 1985, 8978/80.

Beslut från Europadomstolen

Parter, avgörandedatum, applikationsnummer.

Alibaks m.fl. mot Nederländerna, 16 december 1988, 14209/88.

Aygün mot Sverige, 9 oktober 1989, 14102/88.

Boultif mot Schweiz, 5 oktober 2000, 54273/00.

Cypern mot Turkiet, 26 maj 1975, 6780/74; 6950/75.

Denizci m.fl. mot Cypern, 23 maj 2001, 25316/94; 25317/94; 25318/94.

M. mot Tyskland, 6 mars 1984, 10307/83.

Marzari mot Italien, 4 maj 1999, 36448/97.

O'Rourke mot Förenade Konungariket, 26 juni 2001, 39022/97.

Paramanathan mot Tyskland, 1 december 1986, 12068/86.

Peltonen mot Finland, 20 februari 1995, 19583/92.

Sargin och Yagci mot Turkiet (RES-32), 14 december 1993, 14116/88;
14117/88.

Slivenko m.fl. mot Lettland, 23 januari 2002, 48321/99.

V mot Danmark, 14 oktober 1992, 17392/90.

Van den Dungen mot Nederländerna, 22 februari 1995, 22838/93.

Wiggins mot Förenade Konungariket, 8 februari 1978, 7456/76.